

Foto R. Cenčič

LOVEC

GLASILO LOVSKE ZVEZE SLOVENIJE

LI. LETNIK ŠT. 7 OKTOBER 1968

Proučevanje divjadi v službi lova

Anton B. Bubenik — prevedel M. Š.

Dr. Anton Bubenik je po rodu Čeh, po poklicu pa biokemik. Kot tak se že kaki dve desetletji ukvarja s proučevanjem divjadi. Njegovo načelo pri tem je — proučevati divjad v ožjem pomenu besede, torej njen organizem in celotno telo, seveda vse to povezano z okoljem, v katerem organizem živi.

Spoznal sem ga v Gradcu na II. mednarodnem kongresu s področja lovske znanosti, ko je poročal o svojem delu v češkem lovskem inštitutu pri Pragi in sicer »Poraba krme in dnevni ritem paše pri srni in jelenu«. Te stvari je proučeval tako, da je živanim montiral na telo pripravo, ki je registrirala vse, kar je divjad čez dan počejala. Tako je ugotovil, koliko časa se dnevno pase, koliko prežvekuje in koliko počiva. Zanimivo je predvsem, vsaj za prakso, da se ta divjad redno pase tudi okrog pol dne. S področja prehrane divjadi je Bubenik napisal l. 1959 knjigo »Prehrana divjadi«, kjer je navedel izčrpne podatke s tega področja in je knjiga močno v rabi.

Dolgo in sistematično je proučeval tudi rast, pomen in funkcijo rogovja pri cervidih in tudi s tega področja leta 1966 napisal knjigo »Rogovje«, ki obsega 214 strani.

Najnovejše področje, na katerem avtor dela, je sociologija in psihologija divjadi.

Bubenik stoji na stališču, da je treba divjad gojiti le na bioloških osnovah in zato je le-te treba dobro poznati. Ta njegov nauk, nauk sodobnosti, dobiva v svetu vse več pristašev in zagovornikov ter je v odločnem nasprotju s klasično šolo o gojitvi divjadi, podobni reji domačih živali.

O nekaterih teh svojih gledanjih in izsledkih je tudi predaval pred 5 meseci na Lovski zvezi Slovenije. To, čemur so poslušalci zlasti prisluhnil, je njegovo gledišče, da bonitiranje rastišča samo po sebi ni dovolj, ampak je pri tem nujno treba upoštevati sociološke momente, ki so pri različnih vrstah različni. Tako sta na primer dve ekstremni obliki — vrste, ki najbolje uspevajo le v tropih in druge, kjer hočejo osebki živeti samotarsko. Njegova ideja, prav tako koristna za prakso, je tudi, da naj človek goji oziroma posveča pozornost v danem trenutku tistim vrstam divjadi, ki so biološko v vzponu, ne pa tistim, ki so trenutno v biološkem upadanju.

Dr. Bubenik je nekaj let delal tudi pri nas, na Belju, kjer je delo tamkajšnjega kolektiva obogatil s svojimi številnimi izkušnjami in dognanji. Sedaj pa deluje kot svetnik v švicarski ustanovi za alpske raziskave v Zürichu. Iz tega mesta ga vabijo na strokovna predavanja v številne evropske in izvenevropske države, prav tako pa je tudi v raziskovalnem delu povezan z znanstveniki mnogih dežel. Tako na primer sodeluje tudi z nami pri raziskovanju reprodukcije gamsa. Če sledimo mnenju številnih priznanih strokovnjakov širom po svetu, lahko povzamemo, da spada dr. A. Bubenik ta čas med vrhunske in najnaprednejše raziskovalce in znalce s področja divjadi in lovstva. Zeleti bi bilo, da se stiki z njim še poglobijo.

S. Valentinčič

Če želimo resno govoriti o pomembnosti proučevanja divjadi za lov v kulturni pokrajini, je treba najprej nekaj besed o biološki pomembnosti lova in modernem proučevanju divjadi.

Od davnine je bil lovec udeležen pri naravni kontroli populacije divjadi. Zato smemo trditi, da je bil lovčev odlov na staležu divjadi dejavnost, ki se je včlenila v dogajanja v naravi, pridobila svoj biocenološki pomen in je zato tudi v našem času polno upravičena. Vloga lovca se je vsekar v teku časa bolj in bolj prilagajala dogajanju kultivizacije. Sicer je regulatorna kontrola pri razmnoževanju divjadi postajala vedno bolj pomembna, a je lovec začel divjad tudi ščititi in braniti.

Lovec je postal gojitelj in je prevladoval zdaj lovec, zdaj gojitelj. Tako postane lovec gospodar nad staležem divjadi v svojih loviščih. Človeška častihlepnost pa ga je gnala, da ni pokazal le svojih lovskih veščin, marveč tudi gojitvene. Lovišča so postala farme, katerih stalež je urejal z odstrelom. Pri tem je stremel za čim večjim številom divjadi, ki je bilo še znosno za okolico in žep ter je šele pozneje postavil zahtevo po čim boljši kakovosti divjadi.

Od tega časa dalje je lovec opustil svojo prvotno nalogo naravne regulacije divjadi, ker je gojitev zgolj zavoljo lova, daleč od naravnih dogajanj. Naravno regulirati (uskaljevati) pa pomeni vse nekaj drugega kakor uplenjati in (ali) uganjati kult trofej. Naravna kontrola staleža divjadi je namreč del splošne kontrole medsebojnih odnosov okolja. V bistvu gre tu stalno za regulatorna dogajanja, ki so odvisna od vrste in načina izkoriščanja anorganične snovi, ali ki se morejo nanja nanašati.

Vplivi teh dejavnosti se kažejo v tem, da so določeni tipi področja naseljeni s prilagojenimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Zaradi njihovih socioloških zahtev in posebnosti zavzemajo te vrste določene predele področja, ki ga potem bolj ali manj intenzivno izkoriščajo. Sleherno koriščenje okolja pa se kaže kot nekaj pritisk, ki mora sproščati protipritisk. Posledica tega so tista medsebojna razmerja, ki se pojavljajo tudi v nihanju števila in porazdelitvi divjadi. Vse okolje in tako tudi sleherno posamezno bitje se namreč skušata sama regulirati, kar pogojuje nenehno menjavo v fazah obremenitve in razbremenitve in ki se imenuje homeostazija. Načelo okoliške homeostazije je v tem, da posamezne okoliške enote vplivajo na sebe, se vzpodbujajo ali ovirajo. K tem okoliškim enotam spada seveda tudi divjad. To torej pomeni, da v merilu okoliške homeostazije ne moremo računati s posameznimi osebki, tudi ne s tropi ali kitami kot enotami okolja. V tem merilu so zgolj cele populacije (poselitve). Njihova velikost in struktura (zgradba) kakor tudi okvir, v katerem lahko nihajo, je vrstno specifičen ali odvisen od sociologije vrste. Populacije divjadi, živeče na doma-

čih področjih, so od drugih populacij iste vrste odmejene s socialnimi barierami (pregrajami). Ta socialna odmejenost prispeva mnogo k temu, da se morejo izoblikovati domače rase, podrase in tudi vrste. Za ohranitev vrste je ravno potrebno, da število in struktura ne zapustita okvira vrstne specifičnosti. So vrste, pri katerih je razmnožitev populacije z naravno kontrolo limitirana (omejena), kjer prav take vrste ob veliki naseljenosti ne morejo uspevati. So pa tudi vrste, ki le ob veliki gostoti dobro uspevajo in so le tedaj življenja zmožne, če ima populacija toliko članov, kolikor jih more okoliš s svojo hrano preživeti.

Tam, kjer so homeostatične naravne moči učinkovite, to je, kjer so poleg lovca pri kontroli divjadne populacije udeležene tudi roparice in ujede, sta divjad in okolje zdrava in usklajena z zakonom tekočega okoljnega ravnotežja.

V teku let se posamezne populacije divjadi večajo in upadajo, menjajo v vrstno-specifični normi svoje strukture, to je spolno razmerje, zgradbo starosti razredov in pričakovanost življenja, pod katero je razumeti poprečno življenjsko starost. Živalske vrste z ogromno razmnoževalno zmogljivostjo in zveste svojemu bivališču podležje od časa do časa množinskemu poginu. Druge se zopet izselijo, če postane okolje neustrezno in potem potrebujejo leta, preden morejo zopet priti do ogromnih populacij. Odpornost in opešanje nista torej le lastnost posameznih osebkov, temveč celih populacij. Lovec, ki vidi plen le v divjačini ali v trofeji, ki skuša na svoj stalež — ki le izjemoma predstavlja populacijo — regulativno vplivati in ki mu je že prehodna divjad trn v peti, ta skoraj ne more biti označen kot pozitivno vplivajoč regulator v okolju.

Z gojitvijo, ki ne upošteva okoliških razmer in odstrelnega načrta, se morejo pri divjadi in okolju sprostiti dogajanja, ki jih označujemo kot gojitvene probleme in kot škodo od divjadi ter jih napačno pripisujemo zgolj divjadi. Iz teh vzrokov moramo gospodarjenje s staleži divjadi po občutku in žepu zavreči, za kar govore mnogo boljši uspehi gojitvenih skupnosti, ki imajo večkrat kot svojo lastnino več divjadnih populacij ene vrste. Vsekakor pa je treba pripomniti, da bi gojitvene skupnosti imele mnogo večje uspehe, če bi bila regulacija po njihovih članih še bolj prilagojena naravnim zakonom okolja — in s tem tudi bolj kontroli divjadi. Niti sama dobra volja niti občutek ne zadostujeta, da bi ohranjala populacijo divjadi v zdravih odnosih do okolja. Regulacija divjadne populacije navzgor ali navzdol res ni enostaven problem. Pojmi, kakor dopustna gostota divjadi, to je prehranjevalni zmogljivosti revirja prilagojena gostota divjadi, poprečne izgube, usklajeno spolno razmerje, starostna razčlenba po starostnih piramidah, okoreli odstrelni načrt, praktike, ki so se danes delno vgnezdile v lovsko gospodarstvo, se kažejo v luči proučevanja

Foto R. Cenčič

divjadi kot iznajdbe ob zeleni mizi ali kot izkušnje, ki so bile lovcu iz gojenja koristnih domačih živali vsiljene.

Take kontrole divjadne populacije brez strokovnega znanja si ne moremo misliti; spoznanja te vrste mora dati proučevanje divjadi. Moderno proučevanje divjadi namreč ni golo raziskovanje na divjadi. To je vseobsegajoče proučevanje odnosov med populacijo divjadi in okoljem. To je torej proučevanje, ki ne stremi za nadzorovanjem statusa quo (stanja, ki je) v naravi, marveč je usmerjeno na prospektivno (naprej, v prihodnost gledajoče) varstvo, bolje rečeno na prospektivno kontrolo odnosov med populacijo divjadi in okoljem. Gledano s tega vidika, naj ne bo proučevanje divjadi odvisno od nobenega treh največjih okoriščevalcev narave, kmetijstva, gozdarstva in lovstva. Moderno proučevanje divjadi je veliko prej med najvažnejšimi funkcijami sodobne zaščite narave in služi vsem trem okoriščevalcem.

Proučevanje divjadi lahko mnogo stori za divjad in lovca, prav zato, ker je njegova glavna naloga

v tem, da ohranja zdrave odnose med divjadjo in okoljem. To pa predpostavlja, da so lovec in njegove organizacije naklonjene sodelovanju s celotnim proučevanjem divjadi in se dognanja tega proučevanja upoštevajo v lovski praksi. Vsekakor bi potem moral lovec prevzeti nalogo, da bi bil zaščitnik narave, kar je lahko reči, a za marsikatero lovsko srce težko sprejemljivo. Proučevanje divjadi bi moralo lovca kot naravnega regulatorja divjadne populacije imeti na svoji strani. To bi pa pomenilo, da bi moral lovec v marsikaterem pogledu svojo prakso, svoje smerice in s tem svoje nazore o lovu in gojenju spremeniti. S tem pa bi mu nikakor ne smelo biti zagrenjeno veselje do lova. Nasprotno bi moglo biti, če bi izpolnjeval zahteve proučevanja divjadi, da bi čutil potrebo svoje lovske obveznosti strožje izvrševati kakor do sedaj. Niti mu ne želimo vzeti njegovega veselja za gojitev. Na jasnem si mora biti, da ga spoznanja v proučevanju divjadi lahko spodbude k še temeljitejši gojitvi.

Kakor rečeno, sodobno proučevanje divjadi je vseobsegajoče raziskovanje, ki mora brezpogojno računati z lovcem, ker je navezano na njegovo zainteresirano sodelovanje. Ker pa je to proučevanje vsesplošno, pomeni, da je tudi sodelovanje poljedelca in gozdarja potrebno.

Proučevanje je torej teamsko (skupinsko) raziskovanje, ki se ga morajo poleg rastlinskih ekologov in ekologov divjadi udeleževati tudi fiziologi in sociologi, tudi parazitologi in patologi, raziskovalci odnosov, kmetijci in gozdarji kakor tudi bioklimatologi. Vsekakor pa vseobsegajoče proučevanje divjadi vidi težišče teh raziskav v modelnih objektih.

Delna proučevanja, neodvisno od važnih faktorjev okolja (dejavnikov), pa imajo za sodobno proučevanje divjadi in za prospektivno kontrolo divjadi po lovu in gojenju kaj skromen pomen, ne glede na to, da se tako moči in sredstva raztresejo in so tako draga.

Raziskovalni teami divjadi imajo seveda za pogoj koordinirano (uskajeno) delo in medsebojno zapiranje raziskovalcev, kakor tudi zagotovljeno oblastno nadzorstvo posameznih lovskih področij po lovskih biologih in lovskih čuvajih ali poklicnih lovcih. Za prospektivno opravljanje celih staležev divjadi in njihovega vzdrževanja v dobrih odnosih do okolja je treba neprestano zbirati nadaljnje značilnosti divjadi in okolja ter jih analizirati (razčlenjevati). To delo ima za pogoj, da vedno pomaga lovec, ker konec koncev je le on, ki največkrat opazuje divjad in more podajati značilnosti o uplenjeni divjadi. Presojanje teh značilnosti, najsibo o žlezah, organih, množini tolšče, nastajanju volnene dlake itd., je treba prepuščati biologu za divjad. Podobno je biolog navezan na sodelovanje z agronomom in gozdarjem, če gre za ugotovitev, če in kako vpliva div-

jad na rastlinski svet in kakšne ukrepe je treba podvzeti.

Poudariti je treba, da se mnogi konflikti (spori) med lovcem, poljedelcem in gozdarjem, ki nastanejo zaradi okoriščanja dežele od strani divjadi, redko pripisujejo le tej. V mnogih primerih že danes lahko dokažemo, da moramo škodljivi vpliv divjadi, predvsem škodljivi vpliv vseh treh omenjenih okoriščevalcev narave pripisati vsem trem. Strogo v pomenu besede sejejo in žanjejo vsi trije na izkoriščevalski način, da bi nasitili človeka, ali iz veselja, da morejo žeti. Na ta način nastanejo razmere, ki so na splošno škodljive. Zatorej je važna naloga celotnega proučevanja divjadi, da pokaže, kje je iskati napake in do kam smemo sploh v razdejanju ali ropanju narave. V tem pogledu proučevanje divjadi že dobiva živo zanimanje celotne družbe. K dolžnostim proučevanja divjadi spada torej tudi povezava z javnostjo in ne le obveščanje lovcev o odkritjih in nevarnostih, ki prete okolju. Če pomislimo na obseg škode, ki nastane zaradi napačnega izkoriščanja okolja, in če vemo, da bi pomemben del škode mogli preprečiti s prospektivno kontrolo okolja, je sleherna še tako znatna vsota denarja, vložena v proučevanje divjadi, zelo dobro naložen kapital.

Lovskim raziskovalcem je jasno, da je celotno raziskovanje, sloneče na raziskavi tal in poljskih del, možno obvladati le z najmodernejšimi sredstvi. To pa ni enostavna naloga, predvsem ne, če pomislimo, kaj le velja biti s temi instrumenti vedno na najnovejši ravni in stalno zaposlovati prvovrstne teame specialistov. Komaj je kaka dežela v Evropi, ki bi si mogla privoščiti na ta način zgrajeni inštitut za proučevanje divjadi. Člani raziskovalnega teama bi se morali zbirati z raznih inštitutov z obvezo za sodelovanje na modelnih objektih. Že danes je jasno, da bo treba organizirati mednarodno sodelovanje. Končno, prosto živeča divjad ni vezana na nobene politične meje in njena ohranitev naj bi bila dolžnost vseh ljudstev, ki se štejejo za kulturna. Brž ko lovec razume, da ne goji in ne lovi zgolj za svojo zabavo in veselje, dobi tudi pravico do podpore vse javnosti in ga ne gledajo več samo kot izkoriščevalca narave in ubijalca divjadi.

Proučevanje divjadi stremi za tem, da lovcu zagotovi ta položaj, pravico do gojenja in lova pa zaupa le ljudem, ki delajo strokovnjaško, s polnim razumevanjem in vso ljubeznijo in ne mislijo zgolj nase in na lastno steno s trofejami.

Če se vprašamo, kaj nam lovcem to celotno proučevanje že danes daje in more za jutri obljubiti, potem bi mogli reči nekaj takega: z dosežaj dobijenimi raziskovalnimi uspehi bi bilo že možno postaviti prospektivni lov in gojenje, če bi zakoni in predpisi oblasti in lovskih zvez to dopuščali, in če bi bilo dovolj lovskih biologov, ki bi z lovskimi čuvaji zaupane jim staleže div-

jadi mogli nadzorovati. Zakaj strokovno nadzorstvo je za prospektivno lovsko načrtovanje pogoj. S takim prospektivnim načrtovanjem bi bilo že sedaj mogoče, predvsem pri parkljarjih, doseči znatno izboljšanje kvalitete (kakovosti) in doseči zmanjšanje škodljivega izkoriščanja okolja, če bi lovci in druga dva izkoriščevalca dežele hoteli razumeti, da so med prvimi vzroki škode od divjadi socialne napetosti v populaciji divjadi. Te so gojitelji in lovci pa tudi gozdarji zaradi pogrešnih predstav prenesli iz živinoreje in plantažništva. Z napačnimi predstavami o selektivni (izborni) zmogljivosti gojenja s puško, z izključitvijo tako važne čutno psihološke in psihične selekcije po roparicah in ujedah, z vsiljenimi stanišči ali razdelitvijo divjadi so bile populacije divjadi v svojih strukturah in gibanjih dezorganizirane (razstrojene). Taka dezorganizacija ima potem tudi ob (pre)višku prehrane za posledico prehrabeno fiziološke pojave, čezmerno izkoriščanje okolja, hromenje rezistence (odpornosti) in slabo kondicijo. To so pojavi neugodnega počutja, ki jih takim dezorganiziranim populacijam pripisujemo in so nasprotje tega dobra počutja, ki jih najdemo v dobro organiziranih razmerah živeče divjadi. Ena prvih nalog novega lova in gojenja bi bila, zgraditi dobro organizirane divjadne populacije. To je, da upoštevamo vrstno specifične zahteve glede populacijske velikosti in strukture v domačem področju. Te populacije morajo v dopustnih nihanjih v njihovi velikosti in strukturi »dihati«, okolje nobeni preobremenitvi izpostavljati in divjad ohranjati zdravo.

Kjer je možno, naj bi del kontrole nad divjadjo prepustili roparicam, da bi selektivnega okoliškega pritiska, ki teži za ohranitvijo psihično dobrih in s čuti nadarjenih, ne zavirali. Sicer preti nevarnost, da bomo vzgajali vedno več divjadnih populacij, ki se bodo vedno težje prilagodile dogajanjem kultiviranja v njihovem okolju, ker za ta dogajanja nimajo več psihičnih (duševnih) dispozicij (možnosti).

Kjer ni mogoče naseliti večjih roparic, predvsem ker bi kulturnega pritiska ne prenesle, je treba preiti na lovne metode (načine), ki bi z večjo fizično in psihično obremenitvijo jamčile za močnejši selektivni vpliv, kakor je strel na nič slutečo divjad. Proučevanje divjadi more gozdarju že danes dajati važne napotke glede na gojitev gozda na ozemljih, ki jih izkorišča divjad, da se škoda od nje znatno zmanjša. Smo že tudi v stanju, da damo dolgoročne napovedi glede na nevarnost okuženja s paraziti ali razpada populacije, če se lovec za to zanima.

Tudi v vprašanih gojenja male divjadi so bile zbrane daljnosežne in prospektivne ugotovitve za gospodarjenje z njo. V tem pogledu bo pa treba premagati še nadaljnje težkoče, ker bi morala biti npr. pri racah ali prepelicah ta pro-

Foto M. Dobravec

Zajamniki v Bohinju

spektivna zaščita enotno uvedena na ogromnih področjih.

Vsekakor so mogle biti mnoge ugotovitve, ki bi zanimale tudi lovca v praksi, le z majhnim uspehom preverjene. Njih uporaba je namreč zgrajena na precej natančni ugotovitvi populacije divjadi in zaenkrat žal nimamo — z izjemo za fazana in jerebico — nobenih zanesljivih inventarizacijskih metod za večino vrst divjadi.

Mnoge metodično neoporečne raziskave so bile izvedene le na gojeni divjadi kultivirane pokrajine. Zato se upravičeno vprašamo, če te ugotovitve v dezorganiziranih razmerah (okolij) ustrezajo dejanskim normam obnašanja divjadi, kar je važen vzrok, da nekateri poskusi v prosti naravi niso uspeli, ali da praktični uspehi niso bili docela zadovoljivi.

Ta spoznanja kažejo, da mora biti alfa in omega (A in Ž) proučevanja divjadi spoznavanje življenjskega načina v zdravem okolju živečih, dobro se počutečih divjadnih populacij. Šele tako bo mogoče o tem spregovoriti odločujočo besedo, katere ukrepe je treba v posameznih primerih podvzeti, da dosežemo uspeh.

Naravnih področij z dobro organizirano populacijo divjadi pa za vse vrste divjadi v evropskih državah ni. Iz tega se samo po sebi postavlja potreba internacionalnega sodelovanja, ki bi mnogo hitreje privedlo do pozitivnih dognanj.

Največja zapreka za uvedbo prospektivnega varstva divjadi, ki naj bi temeljilo na načelih naravne regulacije divjadne populacije, je še vedno lovec sam. Človek druge polovice 20. stoletja gleda na ogromni tehnični napredek kot na potrebo in se skuša temu prilagoditi. Sam je tudi priča, kako prav on naravo od leta do leta bolj in bolj podjarmlja, ki se pred njegovimi očmi spreminja. Ta lovec namreč ni pripravljen priznati, da se morata tudi gojenje in lov prilaga-

jati tem spremembam in perspektivam, in da je nemogoče loviti in gojiti po tradicijah, ki so bile zasidrane v povsem drugačnem okolju. Vztrajanje na teh anarhizmih (protislovjih) vodi k nadaljnjim neskladnim odnosom med divjadjo in okoljem in veča nevarni prepad, ki je že dolgo med lovцем in drugimi izkoriščevalci narave, in ki lahko divjad in lovca vodi v prepad.

Lahko bi z nasmeškom prešli preko nesmiselnega in egoističnega (samopašnega) vztrajanja na očetnih smernicah, če bi se to maščevalo zgolj na lovca. Tragično pri tem konservativizmu (starmodnosti) pa je, da to predvsem zadeva nedolžno prosto živečo divjad.

S tega vidika je skorajda že prepozno, če pozivamo vse logično in biološko misleče lovce, da bi vse storili, da bi bilo pojmovanje lova in gojenja prilagojeno danim razmeram, in da bi zastavili vse moči za enovitost proučevanja divjadi, ki bi nam kazalo nadaljnjo pot.

Fazanja krmišča

S. K.

V večini lovskih družin, kjer imajo fazane, sklepajo na septembrskih družinskih posvetih o gradnji in obnovi fazanjih krmišč. To je tudi prav, kajti fazanja krmišča morajo biti v oktobru že gotova ter po malem založena, tako da fazani ob nastopu zime vedo, kje jih čaka hrana. Kljub temu, da je v mnogih loviščih zimsko krmljenje urejeno, jih je nešteto, kjer je krmljenje odvisno od dobre volje posameznikov, krmišča sama pa so primitivna, mala in na nepravih mestih. Tem družinam naj bodo te vrstice v pouk, gospodarjem teh družin pa vzpodbuda, da bodo bolj energično zahtevali in nadzorovali gradnjo fazanjih krmišč in redno krmljenje fazanov.

Kje gradimo krmišča? To nam pokažejo fazani sami. Če dobro opazujemo, najdemo v lovišču predele, kjer se fazani pozimi najraje zadržujejo. Običajno so to goščave na sončnih in v zavetrnih legah, kjer ima divjad mir in zaklon ter ni izpostavljena mrzlim severnim vetrovom. Napačno je graditi krmišča v krajih, kjer ni kritja, ker na ta način omogočamo ujedam, da zdesetkajo stalež.

Koliko naj bo fazanjih krmišč? Tu so mnenja deljena. Nekateri bi radi imeli krmišče v vsakem grmičku, drugi zopet zagovarjajo gradnjo le nekaj krmišč, češ saj se fazani zberejo tam, kjer

Foto S. Kovač

Veliko stalno krmišče za fazane

jih krmiš. Eni in drugi nimajo prav. Številna krmišča je prav težko nadzorovati in posebno v hudih zimah redno zalagati s hrano. Če pa je v lovišču le par krmišč, obstaja nevarnost, da jih del fazanov ne najde. Ti fazani so potem običajno plen roparic, če pa zaidejo k hišam, pa plen divjih lovcev. Če je preveč fazanov na enem krmišču, imajo roparice precej lažje delo, ker je za veliko število fazanov premalo kritja, poleg tega pa obstaja nevarnost, da šibkejši fazani ne dobijo dovolj hrane. Za primerno število krmišč je težko postaviti splošno veljavno pravilo. Naloga gospodarja in lovskih čuvajev je, da na podlagi svojih opazovanj določijo število krmišč. Pri srednje dobrem staležu bo v glavnem zadoستovalo eno krmišče na 50 ha lovišča.

Kakšno naj bo fazanje krmišče? Glavne zahteve so: dovolj veliko, primerno visoko, stabilno zgrajeno in z nepropustno streho. Najmanjše fazanje krmišče naj ima vsaj 4 m² površine, kolikor večje je, toliko boljše je. Računati moramo namreč s snežnimi meteži, ki zametejo majhna krmišča. Majhna krmišče tudi ne nudi v hudi zimi fazanom nobenega zavetja in suhih tal, medtem ko se v velikih krmiščih fazani lahko tudi grejejo. Krmišče tudi ne sme biti prenizko, ker je zaradi nekoliko večjih snežnih padavin lahko neuporabno. Biti mora toliko visoko, da tisti, ki krmi, lahko sklonjen zleze vanj. Biti mora odprto na vse strani, da fazani pravočasno opazijo bližajočo se nevarnost in se umaknejo.

Krmišče naj bo močno in stabilno zgrajeno, tako da se pod debelo snežno plastjo ne podere in da ga tudi ne more podreti vsak nepridiprav. Izgovor lovcev, ki vsako leto sproti grade primitivna krmišča iz koruznice, vejevja itd., češ saj se ne izplača kaj močnejšega, ker nam ljudje vse poderejo, ne drži. Izkušnja uči, da podirajo običajno prav takšna krmišča, ki ne zdržijo močnejših sunkov, medtem ko je za podiranje moč-

no grajenih krmišč treba imeti s seboj že primerno orodje, kar pa je le redkokoli slučaj. Prav pa je, da se pred gradnjo pogovorimo z lastnikom gozda.

Zahteva po nepropustni strehi ni tako težko izvedljiva, kot se zdi na prvi pogled. Streho lahko pokrijemo s slamo ali trstiko ali deskami, strešno lepenko ali pločevino. Primerna in poceni za pokrivanje je pločevina bitumenskih sodov, ki jih dobimo na odpadu. Obrnemo in pribijemo jo na ostrešje tako, da je z bitumenom premazani del obrnjen navzven. Nepropustna streha nam ohrani krmišče do deset let. Pod streho pa ostane suha tudi hrana. V suhi prsti in pesku se fazani lahko tudi prepelijo.

Omenim naj še krmljenje. Lovske družine se oskrbijo s koruzo ali odpadnim žitom. Če je zima mila in kratka, to zadostuje. V hudi, dolgi in ostri zimi pa opazimo, da fazani čez nekaj časa slabo pobirajo zrnje in da jih je vedno manj na krmišču. Kljub dobro založenim krmiščem jih bomo našli pod kozolci, pri kmetijah, ob potokih

in rekah. Fazanom manjka za redno prebavo peška, pa tudi zelenja in sveže hrane sploh. Zato moramo že v jeseni poskrbeti na vsakem krmišču za zadostno količino peska. V krmišče obesimo tudi kepo govejega loja. Vsakih 14 dni prinesemo vrečo senenega zdroba. Še bolje pa, da nudimo sveže zelenje. To je možno, če imamo krmne njive zasajene s krmnim ali vestfalskim ohrovtom, ki ostane preko zime na prostem, in ga spotoma zanesemo v krmišče. Fazanom ugažajo tudi topinamburjevi gomolji, ki so zelo odporni proti mrazu. Že jeseni se oskrbimo s plodovi jerebike in bezga, ki so posušeni prava poslastica za fazane. Kadar obrodi hrast, nabereemo želod in ga že v jeseni zakopljemo v krmišču pod plast plev, da ostane svež in se ne osuši.

Če bomo poskrbeli za krmišča in pestro krmljenje, bodo tudi v najhujših zimah izgube minimalne, fazani v odlični kondiciji in odporni, nesnost fazank zgodnja in s tem seveda prirastek in stalež večji. Na to naj pomislijo tiste družine, ki še vedno prepuščajo skrb za fazane sosedom in jim zima vsako leto zdesetka stalež.

Jesensko cvetje za vasjo

Foto P. Adamič

Sesači pri divjadi

Dr. Janez Brglez

Sesači ali metljaji so zelo razširjena skupina zajedavcev, ki jih najdemo na sluznici vampa in žlezastega želodca, na sluznici črevesja, v žolčevodih in v žolčnem mehurju ter v nekaterih drugih organih pri najrazličnejših vrstah divjadi. Pri pernati divjadi najdemo sesače v prebavilih in jajcevodih. Poznamo tudi takšne vrste sesačev, ki so se naselili ob stenah krvnih in mezgovnih žil, vendar pri naši divjadi niso razširjeni. Vrste zajedavcev, ki jih zajemamo z imenom sesači, najdemo pri domačih in divjih prežvekovalcih, pri domačih in divjih mesojedih, pri vsejedih, pri zajcu in kuncu kakor tudi pri najrazličnejših vrstah ptic in pernate divjadi.

Ker pa so si sesači v zvezi s svojo zunanostjo in sestavo telesa ter značilnostmi svojega razvoja in načina življenja med seboj podobni, je prav, če jih najprej spoznamo v splošnih črtah in obrisih. Namen tega sestavka pa ni, da bi poročali o vsej razgibani in zelo obsežni biološki, favnistični in zdravstveni problematiki omenjenih zajedavcev. Vse to najdemo v strokovnem slovstvu.

Le nekaj vrst sesačev pri divjadi je zdravstveno in gospodarsko bolj pomembnih. Ker so navadno prav te zajedavske vrste razširjene tudi pri domačih živalih in prehajajo z domačih živali na divjad in obratno, je verjetno, da večina bralcev te metljaje že pozna.

Sesači so navadno plošnati, cilindrično sploščeni, listasti, suličasti ali plošnato valjasti dvospolni zajedavci, pokriti s čvrsto povrhnjico. Na povrhnjici največkrat najdemo trnaste tvorbe. Pri zajedavcih ločimo ustni in trebušni prisesek, organa, ki ju zajedavci uporabljajo, da se z njimi prisesejo na podlago. Preostali del telesa je izpolnjen s slepimi črevesi, žrelom in požiralnikom ter spolnimi organi. Od spolnih organov je najbolj razvita cevasta, mnogokrat zavita maternica, napolnjena z jajčeci značilne oblike in velikosti za vsako vrsto zajedavca posebej.

Sesači so žilavi, navadno živahno gibljivi zajedavci. Pri svojem gibanju se pritrjujejo s priseskami. Le-te z mišičnimi snopki krožnih in žarkastih mišic širijo in zožujejo. Pri tem se zajedavci izprožajo in krčijo ter s tem menjajo svojo velikost in zunanji videz. Ker večina zajedavcev potuje po organih svojega gostitelja, si pri tem potovanju pomaga s trnastimi tvorbami na povrhnjici, ki ne dovoljujejo zajedavcu vzvratnega premikanja. Zajedavci navadno pri premikanju skozi organe izvirajo rovom podobne poti, pri tem poškodujejo organ in s svojimi

izločki otopijo in uničujejo številne celice organov. Gotovo je, da organe poškodujejo tudi mehanično. Organizem gostitelja se bori pri invazijah s sesači z izločanjem tkivne tekočine, krvničk ter takšnih celic, ki pomagajo pri obnovi organov. Organizem se bori proti zajedavcem tudi s protitelesi. Pogosto se na mestu, kjer so se vgnezdili sesači, razvijejo obsežne spremembe vezivnotkivne narave.

Sesači potrebujejo za svoj razvoj najrazličnejše posredovalce in se brez njih ne morejo razmnoževati. Posredovalci najpogosteje spadajo k polžem in školjkam, čeprav se nekateri sesači razvijajo tudi preko drugih vrst vmesnih gostiteljev. Zajedavci izločajo v svojem gostitelju jajčeca. Le-ta zapuščajo gostitelja z iztrebki, pri nekaterih vrstah tudi s sečjo. Tako je znano, da veliki metljaj (*Fasciola hepatica*) izloči do 37 000 jajčec. V jajčecu se razvije ličinka, imenovana miracidij. Le-ta si poišče svojega vmesnega gostitelja. Sesači so si v dolgi razvojni dobi izbrali za vrsto značilne vmesne gostitelje in se v drugih ne razvijajo. Prav zaradi tega se bolezni, ki jih sesači povzročajo pri živalih, pojavljajo in širijo samo v področjih, kjer je razširjen vmesni gostitelj. Zato je boleznin v lovišču vedno potrebno presojati v zvezi z razširjenostjo vmesnih gostiteljev. Tako je metljivost ali fascioleza bolezen, ki jo povzroča veliki metljaj, razširjena pri živalih v nižinah z neurejenimi vodami ter na poplavnih površinah. Živali se namreč okužijo tam, kjer je razširjen mali blatni polž, in če so v njem že dozorele in ga zapustile končne oblike zajedavčevega larvalnega razvoja. Znano je, da se v polžu iz enega miracidija razvije do 4000 metacerkarij — oblik, ki so za novo okužbo že pripravne.

Z druge strani je mali jetrni metljaj (ali *Dicrocoelium lanceolatum*) razširjen pri prežvekovalcih na kraških, suhih pašnikih, ker si je zajedavec izbral vmesne gostitelje med suhozemskimi polži in je za svoj razvoj določil še drugega vmesnega posredovalca — mravlje. Tako ima vsaka vrsta sesača svoje značilne vmesne gostitelje, le-tem pa določajo življenjski prostor klimatski in podnebni vplivi ter podlaga, kjer živijo.

Poglejmo sedaj sesače pri divjadi v naših loviščih!

Fasciola hepatica ali veliki jetrni metljaj je gotovo zdravstveno najpomembnejši zajedavec domačih živali v Sloveniji. Najdemo pa ga tudi pri divjih prežvekovalcih, največkrat pri srnjadi v nižinskih loviščih. To je listu podoben zajedavec, velikosti do treh centimetrov. Na sprednjem koncu, kjer najdemo dobro razvit ustni prisesek, je zajedavec čolnasto izdolžen, potem se naglo razširi in proti koncu telesa se zožuje. Zajedavec živi do treh let. Življenjski prostor so žolčevodi v jetrih gostitelja. Mladi

metljaji prevrtajo črevesno steno gostitelja in v trebušni votlini pridejo do jeter, kjer prevrtajo ovojnico in na svoji poti v žolčevode poškodujejo jetra. Žolčevodi z metljaji se širijo in zaradi vnetja odebelijo. Jetrne celice propadajo, na njihovo mesto pa se vrašča vezivno tkivo. Okužene živali hirajo, postajajo slabokrvne in pogosto poginejo zaradi obsežnih sprememb na jetrih in drugih organih.

Če 200 velikih metljajev pri govedu pomeni klinično metljavost, okrog 100 metljajev navadno pogin ovce, je gotovo, da okrog 60 metljajev pri kosu srnjadi pomeni resno bolezensko stanje, ki se lahko konča tudi s poginom. Doslej smo ugotovili metljavost jeter pri srnjadi s Ptujskega polja, iz Pirešice pri Celju in z Dobrove pri Ljubljani. Gotovo je, da je metljavost pri srnjadi bolj razširjena, kakor to mislimo. Med lovskimi strokovnjaki in tudi v strokovnem slovstvu navadno prevladuje mnenje, da fasciozoza pri divjih prežvekovalcih ni pogostna.

Dicrocoelium lanceolatum je prav tako jetrni metljaj prežvekovalcev. Zajedavec je mnogo manjši kakor *Fasciola hepatica*. Njegova povrhnjica je skoraj prozorna in ni oborožena s trnastimi izrastki. Zato se njegova notranjost pri preiskavi z drobnogledom lepo zaznava. Zajedavca smo ugotovili pri srnjadi iz zgornje Savinjske doline.

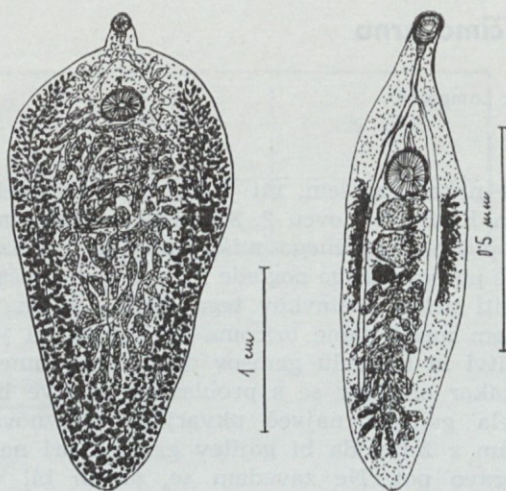
Zajedavec ni bolezensko toliko pomemben kakor veliki metljaj. Pri domačih malih prežvekovalcih je razširjen predvsem na Krasu, na Jezerškem in v zgornji Savinjski dolini. Zelo je verjetno, da je ta vrsta metljaja razširjena tudi pri večjem odstotku srnjadi teh področij.

Pri divjem prašiču v Belju so ugotovili sesače v črevesu, ki jih poznamo pod imenom *Euparyphium suinum*. Zajedavec je razširjen pri domačem prašiču v Romuniji, kjer ga je opisal Ciurea. Gotovo je, da je imenovani ehinostomidni sesač razširjen pri divjih prašičih tudi drugod, vendar sistematičnih parazitoloških preiskav divjih prašičev pri nas še nismo opravili. V Baranji so pri jelenjadi predlanskim prvič v Jugoslaviji ugotovili zajedavskega sesača, ki ga poznamo pod imenom *Parafasciolopsis fasciolaemorpha*, Eismont, 1932. To je bolezensko lahko pomemben zajedavec, ki ga najdemo v jetrih cervid (jeleni).

Fasciloides magna so tipični zajedavci jeter pri cervidih. Doslej so opisane zajedavce našli pri jelenjadi v Evropi, ZDA in Kanadi. V jetrih povzročajo značilne parazitarne mešičke, iz katerih lahko zajedavce izluščimo.

Alaria alata je sesač želodčne sluznice divjih in domačih mesojedov. V Jugoslaviji zajedavca ugotavljamo pri lisicah.

Pri pticah omenjamo sesače pri divjem petelinu in ruševcu — *Brachylecithum* sp. in

1.

2.

3.

4.

1. *Fasciola hepatica* (shem.)

2. *Dicrocoelium* (shem.)

3. Sesač iz črevesja ptic (orig.)

4. Sesač iz črevesja div. petelina, ruševca in jereba

Corrigia *Skrjabini*, ki smo ju pri naših tetraonidih v Jugoslaviji prvič ugotovili.

Pri ocenjevanju zdravstvenih problemov divjadi moramo torej računati tudi z zajedavskimi sesači. Izvršiti pa bi morali številne sistematične preiskave po vrstah divjadi, da bi lahko spoznali pravi pomen teh zajedavcev.

Izluščimo zrno

Robert Lamprecht

Da še nekaj napišem, mi je dal povod članek Miloša Keliha v Lovcu 2, 3 – 1968, v katerem ne dopušča drugačnega mišljenja. Čas pa narakuje povsem druge poglede in zato bom skušal osvetliti nekaj odstavkov tega članka, ki je v glavnem meril name oziroma na tistega, ki je o gojitvi in odstrelu gamsov drugačnega mnenja kakor on. Ker se s problemom gojitve in odstrela gamsov največ ukvarjam, se znova oglašam z željo, da bi gojitev gamsov pri nas šla pravo pot. Ne zavedam se, da bi bil v svojem članku v Lovcu 10–1968 preprosto zamešal podatke, nanašajoče se na LD Kranjska gora, s podatki drugih lovskih družin, ki imajo prehodne gamse z Avstrijo. Tudi ne vem, iz katerega odstavka članka M. K., Lovec 7–1967, naj bi vzel podatke katerekoli lovske družine na Gorenjskem s prehodnimi gamsi in te uporabil kot osnovo za razne pripombe v svojem članku. Pač pa vem to le za

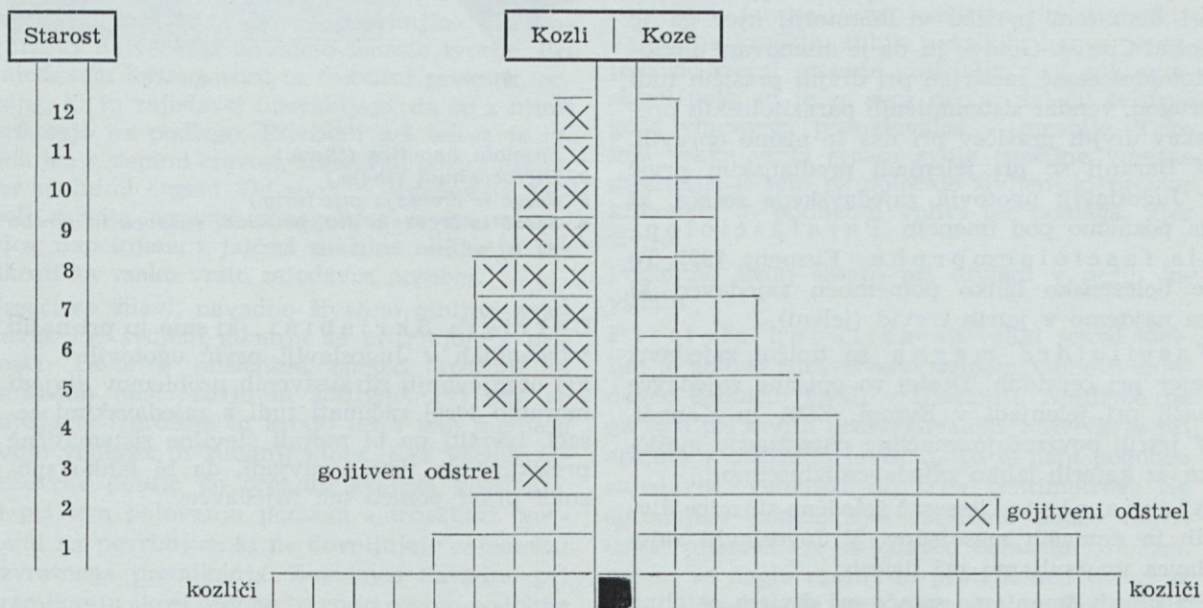
LD Kranjska gora iz objavljenih člankov v našem glasilu.

V nadaljevanju članka se mi iz njegove razprave prti izračunavanje staleža gamsov za LD Kranjska gora, s podatki drugih lovskih družin, ki Pač pa sem osnovo za to našel v članku M. Koširja, Lovec 6–1967, povod pa v članku M. K. Ponovno sem preštudiral njegovo objavljeno tabelo o 10-letnem odstrelu gamsov v lovišču LD Kranjska gora ter poleg drugega ugotovil, da so navedbe M. K. o nestvarnem prikazu staleža za M. Koširja neupravičene, ker bi po izračunu M. K., kakor kaže Koširjeva tabela, imel leta 1967 v lovišču le še 17 gamsov. V nadaljevanju pa M. K. pravi: »Iz tabele je tudi razvidna kakovost uplenjenih gamsov brez rdeče pike« in dokazuje, da le niso vrasli škart gamsi v starostni razred, kot to trdi ing. Dečko. Z drugimi besedami, vsi kozli in koze, uplenjeni v 10-letnem obdobju, so dobili zeleno piko. S tem je pač utemeljena trditev ing. Dečka, da je mnogo škarta vraslo v starejše razrede, zlasti če lahko verjamemo M. K., da LD Kranjska gora niti ne planira mladih nelovnih gamsov za odstrel. V nadaljevanju članka navaja, da ima lovišče poleg lovnega staleža pri gamsih urejeno tudi

Razpredelnica v Lovcu 7–1967, str. 197

Gamsi	Lovni I a I b	Nelovni II a II b	Koze	Kozličiči
Stalež 100	20	10	50	20

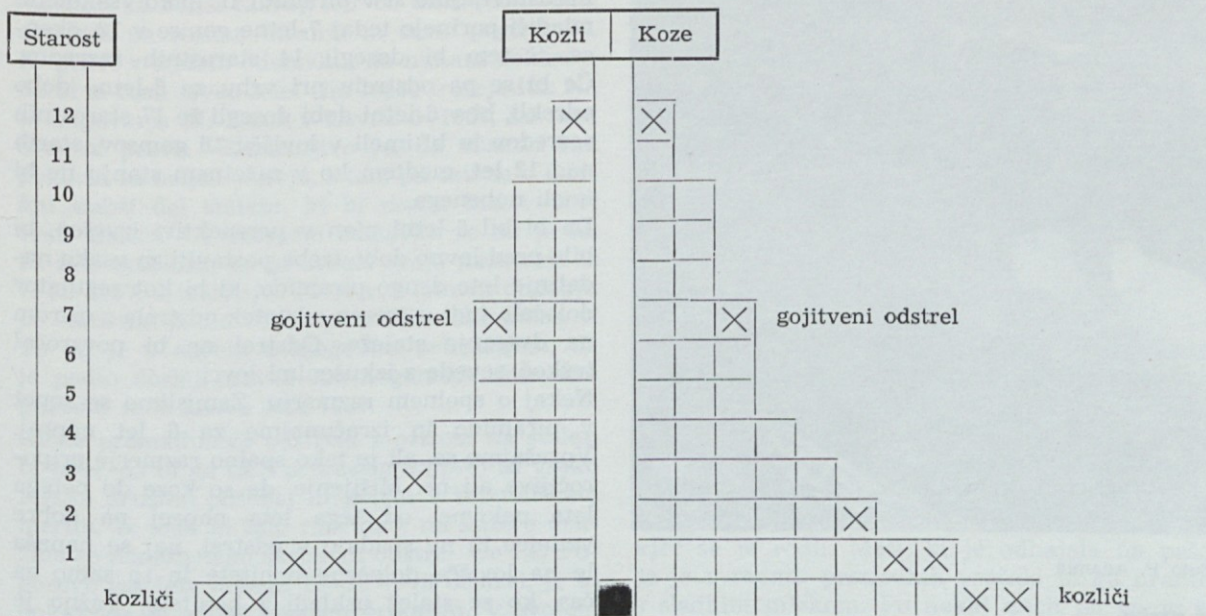
Piramida I.

Križana okenca pomenijo predvideni odstrel 90% lovni in 10% nelovnih (škart) gamsov.

Gamsi	Stari nad 5 let I a I b	Stari izpod 5 let II a II b	Koze	Kozliči
Stalež 100	17	23	40	20

Piramida II.

Križana okenca pomenijo odstrel, kakršnega sem opisal v Lovcu 3—1957. Gojitveni odstrel kaže le število, ki je lahko v višjem ali nižjem starostnem razredu.

spolno in starostno razmerje. Starostno razmerje puščam v nemar, pač pa se vprašujem, kako naj bi bilo spolno razmerje urejeno, če odstrele 75 % kozlov in samo 25 % koz? Verjetno bi moglo biti le, če poginjajo zgolj koze. Če je temu v resnici tako, prepustimo kar naravi, da bo urejevala tudi spolno razmerje.

V drugem odstavku članka M. K. me moti le to, da M. Košir uvršča v svojem članku (Lovec 6—1967) lovišče v I. bonitetni razred, M. K. pa v III. bonitetni razred. Kdo ima prav? Kaj menijo lovci iz Kranjske gore? Odgovarjam le na članek M. K. K petemu odstavku bi želel podkrepiti svojo trditev, da je odstrel 90 % lovni in samo 10 % nelovnih gamsov sicer simpatičen, toda le teoretično izvedljiv. Prezrl pa sem, da je v prikazani razpredelnici tak odstrel tudi praktično možen — a žal le za eno leto. Miloš K. pa mi hoče dopovedati, da brez take pravilne razpredelnice ne bom mogel uveljaviti piramide o gojitvi in odstrelu gamsov, ki sem jo prikazal v svojem članku leta 1957. In prav to mi je dalo pobudo, da se znova oglašam. Razpredelnici dodajam piramido — II — po zamisli iz leta 1957. K

razpredelnici M. Keliha, Lovec 7—1967, sem narisal še piramido — I —, ki se ujema s staležem v spolnem razmerju 1 : 1,5 v korist koz, s prirastkom in približno tudi s starostnimi razredi. V praktični izvedbi bi ta piramida pomenila iztrebljenje starejših razredov za določeno število let. Predstavlja naj si vsak sam, kaj bi po takem odstrelu še ostalo v lovišču, in kakšno bi bilo spolno razmerje, če bi bile koze, razen gojitvenega odstrela, nedotakljive. V piramidi sem prikazal najvišji starostni razred z 12 letom zato, ker sem mnenja, da je tako planiranje precej stvarno. Gojitev preko te starosti bi namreč, po mojem, ne imela pravega smisla, ker kozel nad 12 let pridobi le še kaj na starosti. Tudi koze dajejo samo do določenih let dobro potomstvo. Če pa ostane še kak starejši kozel, pa ni v škodo družini. Zanimalo bi me videti piramido, narisano od M. K., ne da bi popravljaj razpredelnico. Vsekakor bi razpredelnica izgledala bolj stvarno, če bi zamenjali število lovni gamsov s številom nelovnih. V tem primeru pa bi bil možen zgolj 10 % odstrel lovni gamsov.

Foto P. Adamič

V prsku

Podajam stvarnejšo razpredelnico in tudi piramida -II- je ugodnejša glede na spolno razmerje, starostne razrede in odstrel, kakršnega sem si v letu 1957 zamislil za daljše obdobje. S tem sem želel, da bi popravili tisto, kar smo v 10-letnem obdobju zagrešili. Kdor bi rad nekaj ustvaril, mora za praktično izvedbo najprej imeti načrt. Tako sem se leta 1957 tudi sam zamislil v večletni lovskogospodarski načrt, za katerega sem našel podlago v svojem 25-letnem lovskem udejstvovanju, od tega 10 let v lovišču LD Pogorevc. In prav v tej 10-letni praksi sem prišel do spoznanja, da bomo morali pri odstrelu gamsov kreniti po drugi poti, če hočemo priti do kapitalnih trofej. Zasnove naših uplenjenih, 4 do 8 let starih gamsov so nam bile porok, da lahko dosežemo, kar želimo. S tega vidika sem skušal prenesti zamisel v prakso, ki pa na žalost ni zaživela.

K piramidi II podajam tudi utemeljitev, iz katere je razvidno, kaj je možno in kaj ne. Ta bo tudi po šestletnem lovskem načrtu in odstrelu trdno stala, kakor sem uverjen, da bi se po odstrelu piramida I nagnila na levo stran in zadušila še tistih nekaj kozlov, kolikor bi jih ostalo. Seveda se taki gojitvi more posvetiti le dru-

žina, ki ima v lovišču večji del stalnih gamsov, kakor npr. LD Pogorevc, družina s prehodnimi gamsi pa le v sporazumu z lovskim sosedom z enakimi gojitvenimi načeli. Ali res ne moremo iz stare miselnosti o gojitvi in se preusmeriti na sodobnejšo, ki jo obravnava članek S. Kovača v Lovcu 3-1968.

Predlagam dva načrta, enega za lovišča, ki imajo preveč lovnih gamsov in drugega s premalo stariimi gamsi. Možen pa je še tretji med obema omenjenima.

Predstavljajmo si v piramidi II, kako vsakoletni mladiči porinejo tedaj 7-letne gamse v 12. oken-ce. S tem bi dosegli 14 starostnih razredov. Če bi se pa odstrelu pri vrhu za 6-letno dobo odrekli, bi v 6-letni dobi dosegli že 17 starostnih razredov in bi imeli v lovišču 16 gamsov, starih nad 12 let, medtem ko v začetnem stanju ne bi imeli nobenega.

Da bi bil 6-letni plan v perspektivi izvršen, bi bilo pred lovno dobo treba postaviti za vsako nadaljnje leto drugo piramido, ki bi kot regulator določala tudi ustrezen odstotek odstrela z ozirom na dviganje staleža. Odstrel ne bi povzročal težkoč, seveda z izkušenimi lovci.

Nekaj o spolnem razmerju. Zamislimo se zopet v piramido in izračunajmo za 6 let naprej. Vprašajmo se, ali je tako spolno razmerje priporočljivo ali ne. Mišljenje, da so koze do petega leta nelovne, od tega leta naprej pa dobre vodnice in ne spadajo v odstrel, naj se nanaša le na lovišča določene bonitete in to samo za čas, ko se stalež uskladi z boniteto. Važno je namreč uskladiti stalež z določeno boniteto, kar je temelj za bodoče gospodarjenje z gamsjimi lovišči. Spolno razmerje sem že utemeljil z besedo in piramido. Tako razmerje daje dovolj prirastka za usmerjanje odstrela in obdržanje staleža na zadovoljivi višini. Večanje staleža preko zmogljivosti lovišča je zame nesmisel.

Odstrel z 20 % in hkratno regulacijo starostnih razredov s polnim staležem, po mojem, ni prevelik. Za druga lovišča je pa 10 %, dokler ni dosežena boniteta lovišča, in odstrel samo od spodaj navzgor. Po končanem 6-letnem planu nam ne bo treba več toliko posegati po mladini, ker bomo imeli že lepo število zrelih gamsov za odstrel — a kljub temu še ne dovolj, da bi lahko strigli le na vrhu. To bi bilo možno šele po 10-letni dobi, to je, ko bi iz piramide nastal pravokotnik.

V 11. odstavku, stran 76, pravi M. K.: »Da ne bo treba varčevati z naboji in drugim, bi morali selekcijo s puško pričeti že pri kozličih.« Pravilno! Toda naslednje njegove besede »Če to kdo zna in more, naj poskusi!« si razlagam tako, da gamsje mladiče streljajo le lovci, ki nimajo srca. Po tem to velja tudi za lovce, ki streljajo srnje mladiče. Gotovo ni to užitek, temveč neprijetna dolžnost, ki jo nalaga odstrelni plan in kar je predvsem čuvajev posel.

Znano je, da največ kozličev zgubimo prvo zimo njihovega življenja. Ne strinjam pa se, da naj bi to v celoti oskrbela narava sama. Gotovo je, da narava v prvi vrsti pobira slabotno (z izjemo plazov). Ali ni mogoče del tega vzeti naravi in s tem vsaj delno zadostiti planu odstrela — brez škode za lovišče? Znano nam je, da so edinci že ob rojstvu močnejši od dvojčkov in je edincem na voljo več mleka. Zato sežemo z odstrelom po dvojčkih, kolikor je po planu odstrela potrebno. S tem dosežemo dvojno. Enemu mladiču damo možnost za boljši razvoj, ker bo imel več mleka, drugega pa rešimo hiranja in često pogina. M. K. pravi v šestem odstavku, da nimam dokazov, da bi si vsak lovec želel čim lepše trofeje itd. Na to odgovarja M. Košir v Lovcu 6—1967, ko med drugim pravi: «Razumljivo je, da vsakdo rad pogleda za boljšo trofejo, s tem pa ostane v lovišču slabši del staleža, ki bi moral biti v prvi vrsti izločen.» V sedmem odstavku se mi je M. K. zelo približal, ko je ovrigel svoja naziranja iz 7. št. 1967, s trditvijo, da je v 8-letnem obdobju po statistiki padlo veliko premalo zrelih gamsov. To pa je v opreki z njegovim priznanjem, da je padlo doslej preveč starih gamsov, kar sem povedal že v Lovcu leta 1957.

Glede premajhnega odstrela z ozirom na stalež, bi želel, da bi ga LZS prikazala najprej za vsako lovsko družino posebej in potem v republiškem merilu. Iz tega bi bilo razvidno, na katere družine se nanaša tako skromen odstrel. Če LD Pogorevc vsa leta dosega 19—20 %-ni odstrel, je to dokaz, da je stalež stvarno prikazan. V svojem članku leta 1957 sem namreč priporočal 15 %-ni odstrel. To je za M. K. preveč. Sam pa pravi v 7. št. Lovca, pod razpredelnico, med drugim: »In če od tega odbijemo izgubo, lahko računamo 20 % letnega prirastka, ki nam je potem pri polnem staležu na voljo za odstrel.« Ta ugotovitev pove, da je med tem časom M. K. črpal podatke LZS. Verujem v te podatke za tako nizek odstrel, ne pustim pa se od njih zavesti, da ne bi bil možen pri polnem staležu 20 % odstrel. Glede tega se sklicujem na podatke M. Koširja v tabeli Lovca 6—1967. Po mojem računu je znašal povprečni odstrel v 10-letnem razdobju 12 %, pogin 15 %, skupno 27 %, stalež pa se kljub temu večja. Pri normalnem poginu bi bil lahko 22 %-ni odstrel brez škode za lovišče. Podatki M. K. za 17-letno obdobje, podkrepljeni s tujo literaturo, naj nikogar ne zavedejo, da 20 %-ni odstrel ne bi bil možen, ker podatki slone na 100 % nestvarnem staležu, ne pa na tem, kaj je možno in kaj ne. Prepričati pa me hoče, da je celo 15 %-ni odstrel prevelik. Vse podkrepljuje z besedami: »Ker lovci, ki imajo gamse v svojih loviščih, dobro vedo, kako se taki reči streže.« S povedanim se bom strinjal šele tedaj, ko bodo lovci tej reči res pravilno stregli. Zavaljo tega sem njemu nasprotnega mnenja in bodo potrebne še

razprave ter naj gamsja pravda še kar živi, dokler se bodo še vlačile megle nejasnih nazorov po naših lovskih poljanah.

K zadnjemu odstavku M. K. naj pa izrazim moje iskrene želje, ki jih gojim, odkar gamsa pobliže poznam, da bi vse nakazano slonelo na zdravi osnovi in nam v praktični izvedbi prineslo čimveč uspehov in zadovoljstva. S tem sem se skušal obdolžiti vsem in za vse, kar sem menil, da sem bil dolžan.

Invalid s Tirskih peči

Franc Štucin-Dušan

Luč sveta je zagledal na mahoviti ravnici, tik pod vrhom Tirskih peči, v zavetju starih smrek in macesnov. Dolgo je že od tega, tako dolgo, da se fantje, rojeni takrat kot on, že ogledujejo, če jim pod nosom že kaj poganja. Približno 16 let je od tega in za gamsa kar častitljiva starost.

Prve dni se je moral zadovoljiti kar na mestu, kjer se je rodil. Mati, ki je odhajala na pašo, se je v rednih presledkih vračala in ga hranila s sladkim mlekom. Po nekaj dneh pa ga je že vodila na prvi sprehod. Malo so se mu še tresle nožice, ko je zakoračil čez skale, pa je kar šlo z materino pomočjo. Kmalu se je novega okolja navadil, postal je samostojen, igriv in včasih kar preveč predrzen. Loteval se je vedno težjih vzponov in spustov, preskakoval je previse in kmalu poznal vso okolico. Ker ni bil nikdar lačen, je naglo rastel. Mleka mu ni manjkalo, tudi sladko planinsko travo in rože je začel trgati. Sredi novembra ga je mati nenadoma zapustila. V njej se je zbudil nek nemir, ihtavo ga je zrinila med njemu enake in starejše vrstnike ter ni pustila, da bi odšel z njo. Moral se je sprijazniti z usodo. Materina odsotnost pa ni trajala dolgo; kmalu se je pomirjena vrnila in ga kot vodnica tropa ponovno vzela v svoje varstvo. Nad Tirskimi pečmi takrat še ni plavala zlovešča senca planinskega orla. In če se je približala tropu lisica, jo je morala jadrno pobrisati, če ni hotela okusiti jeklenih parkljev in ostrih rogljev. Materi, stasiti kozi z visokimi, tankimi, razkrcenimi roglji, je trop poslušno sledil. V njeni bližini se je naš znanec počutil najbolj varnega. Dvakrat letno, pozno spomladi in pozno jeseni, ga je sicer zapustila, vendar se je vedno vračala, spomladi z novim naraščajem. Trop se je množil. On pa je z leti odrašal in postajal pravi korenjak. Roglje je dobil čisto po

Foto M. Langus

materi, tanke, visoke in močno razkrcene. Pri tropu je ostal do tiste jeseni, ko se je v njem prebudil nagon po ploditvi. V sebi je čutil nemir, kakor ga je čutil ves trop. Brez bojazni se je spoprijel s krepkim samotarjem, ki se je kdove od kod priklatil k tropu. Pa joj, tekmeč je bil silak in prvič v življenju je na svoji koži občutil trde roglje in nasprotnikovo premoč. A se ni dal ugnati. Izkoristil je vsako tekmečevo nebudnost, se približal tropu, zaskočil mlado kozo, pa čeprav je moral potem zopet bežati. Ko se je nemir v njem in v tropu polegel, se je ločil od tropa, četudi bi bil v tropu sedaj najmočnejši; vsiljivi tekmeč jo je namreč popihal, od koder je prišel. Vendar mu pri tropu ni bilo več obstanka. Ločil se je in odtaval po svoje. Prekrižaril je vse Tirske peči, Bukovje, Goličke stene, Bele peči in Suho. Srečaval je druge trope in posameznike. Toda ob letu se je vrnil k svojemu tropu, kjer je zagospodaril. Sedaj je bil on tisti, ki je podil smrkavce od tropa. Starega tekmeča je bila pobrala lovčeva krogla, z občasnimi prišleki pa je na kratko obračunal. O, tudi k drugim tropom je hodil vasovat, se pretepal in oplajal. Tako se je ponavljalo leto za letom. Privadil se je vsemu. Pred snežnimi meteži se je umaknil v niže ležeče kraje, ob hudi vročini v goste, hladne gozdove Stržičkega vrha in Medvedjaka, pred nevarnostjo pa v neprenehne skale Suhe. Privadil se je treskanju strel, ki so udarjale v stare macesne na Stržičkem vrhu ali po skalovju. Privadil se je celo pesmi sekir in žag, ki so podrle

drevje na Stržičkem vrhu do golega. Ni pa se mogel privaditi zoprnemu dahu po človeku. Pred njim se je vedno umaknil v žlebove razoranih Tirskih peči, v Votnico, v neprenehno mladje Medvedjaka, neredkokrat celo v nedostopno Suho.

Neke septembrske sobote se je v mestu odpravil na avtobus lovec Ivan. Pri družini je dobil dovoljenje za odstrel gamsa. S čuvajem Francetom sta se iz doline napotila preko Stona in Tirskega Samojnika proti Tirskim pečem. Zagrizla sta se v strmine Travnice, ki z odsekanim robom in travnatim pasom loči Tirske peči od Votnice. Prihuljeno sta napredovala korak za korakom. Sredi Travnice se ustavita in počivata. Francetove sokolje oči takoj zapazijo na eni izmed polic stasitega gamsa z visokimi, tankimi in razkrcenimi roglji, ki se brezskrbno pase. Sklep: goden za odstrel! Zadihani lovec Ivan se uleže in skuša prilepiti puškino mušico na gamsovo pleče, a gams mu pred očmi pleše in poskakuje kot baletka. Končno se nekoliko umiri in oster strel prepara tišino.

Pekoča bolečina v stegnu zadnje leve noge požene gamsa v beg. Preskoči manjši previs in klecne. Zadnja leva noga, kjer čuti bolečino, je ohromela. Strah pred neznanim ga previdno požene naprej. Preskoči še večji previs in po treh nogah pristane na melišču pod pečmi. Takoj potem ga zakrije gozd.

Lovca obideta čeri in ugotovita na nastrelu kri. Računata, da je obstal na kaki polici. Čuvaj bi se bil skoraj zaplezal, preden je ugotovil, da gamsa ni. Vrneta se pod peči in na melišču ugotovita krvni sled, ki pelje pod Tirskim Samojnikom proti Suhi. Dva dni sta se lovca trudila, da bi izsledila ranjenega gamsa. Pretaknila sta vse Tirske peči, Bukovje, Votnico, Bele peči in Suho, toda za gamsom ni bilo ne duha ne sluha. Zanju je bil izgubljen.

Ko je gams prečkal melišče pod pečmi, jo je jadrno popihal pod Tirskim Samojnikom v zavetje. Zavlekel se je v najbolj strme pečine, se ustavil na široki, s travo obrasli polici in legel. Noga ga je skelela, a krvavela ni več, kar ga je tudi rešilo pred zasledovalci. Več dni je ostal v tem varnem kritju. Popasel je okrog sebe vse, kar je dosegel. Rana se je razbolela, zagnojila, in muhe so ga obkrožale, da jih je komaj odganjal. Poiskal si je novo pasišče in zopet počival. Tako je pretolkel vroče dni. Ko se je zrak pričel ohlajati, se je rana začela celiti. Ozdravel je, toda noga je ostala trda. Zaradi gnojenja je ostala na levem stegnu velika, svetlorjava lisa. Hoji po treh nogah se je privadil, postal pa je silno previden. Skritega samotarja le redko kdo vidi. Izogiblje se tropu in če na njegovo pasišče slučajno zaide kak drug gams, on takoj izgine. Zadržuje se v neprenehnih Tirskih pečeh, Votnici in Suhi, ki ga je rešila smrti.

Pri lanskem lovu sem ga videl trikrat, vendar nedosegljivega. Dobro se loči po svetli lisi, ki mu je ostala od rane. Ker so mi vremenske neprilike preprečile nadaljnji lov, je ranjeni samotar prestopil v sedemnajsto leto, invalid je pa že šest let.

Na kateri polici Tirskih peči, Votnice ali Suhe se mu bo izteklo življenje? Ko bo postal do smrti truden, bo legel in zaspal. Obletavali ga bodo krokarji in mu izpili oči. Lisice bodo razvlekle njegove kosti, nekje pa bo samevala od sonca obeljena lobanja s tankimi visokimi roglji.

mesec dni se bo stopila, izginila kot zima, mraz...

Tam, kjer se besniška ravnica prevesi v savski breg, kjer prileze blaten kolovoz iz savskih jarokov, butnem ob svež jazbečev sled. Sivi copatar se je torej med zimskim dremanjem odločil za krajši sprehod, da se malo razgiblje, iztrebi in si poišče kaj za pod zob. Iz gole radovednosti, kje da ima svojo jazbino, grem po sledu. Pripelje me do niza lukenj, ki so izkopane pod visokimi konglomeratnimi skladi. Okoli njih je vse preteptano, od luknje do luknje vodijo izgajene steze, križajo se od prsti umazani jazbečji in lisičji sledovi. Mika me, da bi ostal tu, počakal večera in lisico, ki z nočjo prileze iz lisičine. Še bolj pa me mika, da bi jo priklical z zajčjim

Od jeseni do jeseni

Branko Goljot

Oktobrsko sonce se nagiba v zaton. Z bledimi prameni še enkrat obsije vrhove smrek in tipa med debli, preden utone za temnimi gozdovi Planice, Lavtarskega vrha in Križne gore. Stojim poleg sive jelše na zamočvirjenem travniku in čakam na večerni prelet ptic z dolgimi kljuni, na kljunače. Pred menoj se v jelševju spreleti fazan, udarjajoč s perutmi ob vejevje. Glasni »kokok« odmeva daleč naokrog. Tedaj se kot na povelje oglase z vseh strani drugi, čuje se frfotanje, udarjanje s perutmi, ko vpadajo na gredi. Še nekaj časa se glasno pogovarjajo, narkar utihnejo in se umire. Izza roba gozda me predrami značilni »kvor, kvor« in že švigneta v vijugastem letu dve sencni nad menoj. Sele tedaj se zavem in dvignem puško, a prepozno; sta že utonili v večernem mraku. Nad vrhovi smrek ob potoku se spet potegne senca. Mušica jo spremlja. Saj je le netopir; dobro me je potegnil. Čakam dalje. Megla je zagrnila travnike, se dvigala vedno više in više ter mi zastrla razgled. Končano za danes. Ne še. Tisti hip se izza gozda spet odlepi senca. Tokrat dobro razločim dolgi kljun na sklonjeni glavi. Hladno kopito se prilepi k licu. Strel in še eden. Senca omahne in mrtev kljunač butne ob tla.

Moj lanski prvi!

*

Zima. Z vsemi svojimi čari me vabi, vabijo me s srebrno roso posuti kožuhi lisic v svatovskih bregovih.

Po nekaj meglenih dneh se je pokazal topel sončni dan. Z velikih ledenih sveč, ki vise izpod slemen besniških hiš, polze drobne kapljice. Z vsako je sveče manj, tanjša je ter krajša, in čež

Foto A. Harapin

večalom iz varne goščave ali s skalnih polic, kjer poležava na soncu. Zato le naprej. Premaknem se nekaj sto metrov, tja, kjer sem že nekajkrat ukrivil prst na lisico. Morda so me tjakaj vlekli spomini, morda navada, da tam vedno postojim. Na vzvišeni skalni grbi, kakor na hrbtu, se pritisnem ob smrekino deblo in mirno obsedim. Čez čas nekajkrat zavekam, zbegano in presunljivo kakor zajec, ki ga davi zanka ali lisičji zobje. Čez nekaj minut ponovim otožno melodijo. Ne mine četrt ure, ko se v šopu smrek pod menoj zgane veja. Veverica. Spomnim se, da me nekdo že dolgo prosi zanjo, češ da bi jo rad dal nagačiti. Že sežem za pas po drobnejše šibre, izpod klobuka za škilim, kam se bo veverica premaknila. Tedaj ugotovim, da se je le nekaj večjega kot veverica privilo k deblu. In ko se tisto rjavo še nekoliko premakne, opazim rumeno liso pod vratom. »Kuna, kuna,« me prešine. Samo spomnil sem se na dolge, utrudljive poti v novozapadlem snegu, ko sem brezuspešno lazil za njo in... Sam ne vem, kdaj sem sprožil, pa — zgrešil. Kuna kot blisk zgine za deblom, se za hip

prikaže na sosednji smreki — še strel iz druge cevi, bolj sebi v opravičilo kot kuni v škodo — in že hiti naprej z veje na vejo, z drevesa na drevo ter mi zgine izpred oči. Da bi jo zasledoval, še pomislim ne. Kje neki, v tem udirajočem se snegu ne bi prišel daleč, še dober pes bi ji komaj sledil.

Kakšna priložnost! Šele sedaj se zavem, kako sem ga polomil, ker sem prehitro, nepremišljeno streljal. Toda po toči zvoniti...!

Ognjeni sij blešči po bližnjih gorah, počasi prehaja v oranžne in višnjeve barve, ko rinem po krivuljasti in vijugasti gazi proti domu...

*

Topli jug in megla sta pobrala še zadnje umazane krpe snega. Spet je narava oživila v vedno enako in vedno novo življenje. Tedaj uživa visoko v gorah petelinar najlepše ure na lovu na ruševca ali velikega petelina. Je pa že tako, da lovcu ni vedno dano, da bi se odzval klicu petelinjih rastišč. Zato se odpravi na manj romantičen lov, na lov z uharico, ki je pa za lovišče mnogo koristnejši. Prav zgodaj spomladi, konec marca, aprila in v začetku maja je ta lov najuspešnejši.

Že z nočjo se lovec odpravi zdoma, zato da ga ptice ne vidijo, ko spušča uharico iz košare ali zabojčka, jo privezuje na križ in se mota v dobro prikrit zaklon v bližini osamelega drevesa, na katerega sedajo privabljene ptice. V zaklonu nabaše šibrenico z drobnimi šibrami, prižge cigareto in opazuje uharico. Ta sedi na križu, obrača glavo,

Foto P. Adamič

se šopiri, zapoka s trdim kljunom, skoči, kolikor ji dopušča verižica na nogi, na tla in zamahuje s širokimi perutmi. Še preden pokadi lovec cigareto, zasliši nad seboj zateglo krakanje vrane, ki zakroži nad sovo. Noče streljati, ker ve, da bo privabila cele trope oddaljenih vran. In res. Kaj hitro so vrane tu. Obkrožajo uharico, se divje zaganjajo nad njo in se derejo kot nore. Sovo ob vsakem napadu skloni glavo, se šopiri in tleska s kljunom. To vrane še bolj razvname, še bolj divje se zaletavajo vanjo, da se uharica v strahu vrže na hrbet in nastavi v bran mogočne kremplje.

Na to sem čakal. Dva strela in dve vrani omahneti v rosno travo. Ne poberem ju takoj, ker vem, da se bodo vrane še vrnile. Po ponovnih streljih se vrane razbeže in brž poberem plen ter se zopet stisnem v zaklon. Spet opazujem sovo, ki mi z obnašanjem pove, če se bliža napadalec in kakšen. Čez čas prileti nizko nad tlemi kragulj, ki takoj napade. Uharica se bliskovito vrže na tla na hrbet in z grozečimi kremplji čaka sovražnika. Kragulju napad ne uspe. Dvigne se, da poskusi znova, a tedaj ga dohiti svinčena smrt.

Čez poletje lov z uharico preneha. Takrat ptice gnezdiijo ali čuvajo mladiče. Naravni nagon jih sili, da varujejo svoje življenje za vzgojo svojega zaroda, pa je zato vaba z uharico do jeseni neučinkovita.

*

Konec julija smo. Čas srnjega prska, ki bega srnjaka in — lovca. Senožeti so vse žive koscev in njive žanjic. Sonce pripeka in žge z jasnega neba. Vseposod puhti sopara in zrak nad ožganimi polji migeta. Zato hitro v gozd, v hlad in senco. Tam je mir, le na tisoče žuželk lebdi v vročem zraku in brni med vejami. Počasi se tihotapim na sedlo, kjer se greben Jošta prevali v besniško kotlino. Zdi se mi več kot spretnost neslišno hoditi po stezi, debelo nastlani s suhim listjem in odpadlim vejevjem; tu stopim na kamen, tam na blazinico mahu, dalje spet na šop suhe, ožgane trave in si tako pomagam neslišno naprej. Včasih obstanem, si oترم potne srage z obraza in odpodim nadležne komarje. Vsa navlaka, ki jo vlačim s seboj, mi je kmalu odveč; klobuk bi najraje zalučal v grmovje, težka bokarica z daljnogledom me reže v levo ramo, okoli vratu mi kot ponorel binglja daljnogled, pa še nahrbtnik me vleče k tlom. O, blaženi tisti zemljani, ki se sedaj namakate v hladnih valovih, jaz se pa tu v gori podim za srnjaki še bolj kakor oni za srnami. Končno se le prebijem na zaželeno mesto. Tu se, kot po težkem delu, zvrnem na mehki mah. Ko se dodobra odpočijem, zlezem k deblu starega hrasta in že se oglasi v tišino nežni, vabeči »fip, fip«. Razgled imam do-

Foto R. Marušič

ber. Pod menoj je ozka, dolga poseka, na levi se kot koralde nizajo drug za drugim travniki. Ali ga bo lakota ali pa ljubezen pognala na noge? Morda je odšel na fantovski potep? Ali pa ga čuva gospa srna in se zaradi ljubega družinskega miru ne zmeni za klic? Take in podobne misli mi rojijo po glavi skupaj z armado komarjev in muh okoli moje glave.

Naenkrat zaslišim rahel skok in cepetanje po suhem listju. Spet! Šum listja in pok suhe veje za mojim hrbtom. Zavrtim se zadnji čas na zadnji plati in... Prikaže se glava, nato ves trup in izza roba se skobaca — srna. Preklemana ženska radovednost in nevoščljivost! Srna se, kot bi razumela, da tu ni zaželen, počasi odpravi po grebenu naprej. Še enkrat jo pogledam skozi leči, najprej glavo, tenak vrat, pogledam še pod trebuh in — glej zlomka — cof. Torej srnjak s kržljivim rogovjem, skritim v dlaki med uhlji? Še enkrat natančneje pogledam. Res, dve nizki bunkici med uhlji. Medtem se srnjak že oddalji na kakih 60 m. Počasi kolovrati med debli in včasih skloni glavo do tal, kjer išče srnin dah. Strel je nesiguren. »Fip, fip,« izcedim skozi piščalko. Srnjak isti hip obstane pa tudi že omahne, prestreljen skozi pljuča in srce. Rogovje je zelo zanimivo: visoko le tri centimetre, vilar z ozkim vencem.

Spet jesen! Ta čudovit letni čas za lovca in kmeta, za vsakogar, ki ljubi naravo. Veličastna je, ko se koplje v tisočerihih barvah rumenečega bukovja, ko dostojanstveno žare temno zeleni gozdovi iglavcev, katerih mogočna, ravna debela so kot stebri starogrškega svetišča.

Po dolgem deževju se je ohladilo, megle so se dvignile in vrhovi gora so zablesteli v prvem snegu. S Petrom sva se odpravila.

Cii-ciceri-cuj... nežno zakliče moja piščal v tišino jesenskega gozda. Iz bližnjega jarka, polnega dračja, izravnanih štorov, prepletenege z robido in bezgom, se kot odmev oglasi jereb. Odgovorim mu nekajkrat in kmalu je začelo v jarku stopicati, postajati in frkati sem in tja. Prikazal se je pa — kos. Za Petra, ki je bil že v ognju pričakovanja, je bil črni ptič z rumenim kljunom kot mrzla prha. Samo postrani me je pogledal, mislil si je pa svoje. Znova začnem z vedno enako cirikajočo kitico, včasih vmes zabrenčim kot jereb, ko se spreletava, stopicam po suhem listju, skratka, počnem vse, da bi odtajal ledeno goro nezaupljivosti in previdnosti. Kar

Foto R. Marenčič

zatrepa, zaropota v jarku nad nama in že se pelje tiho kot sokol proti nama — jereb. Trdo vpade za skalo, da listje okrog njega zapleše in zašumi. Spet vse mirno, le glavica s črnim žametnim podbradkom se obrača na vse strani in drobne očke iščejo tekmece. Ko ne opazi nič sumljivega, razpne belo črno obrobjeni repek in nežno zakliče, kot bi hotel prebuditi umirajočo jesen. Surovo jekne strel izza skal, da se razleže

Foto
J. Ivanjšič

po vsej savski soteski. Od pečin se odlepi jata preplašenih kavk, glasno kriče, kot bi se jezile na naju, ki sva prišla porušit blaženi mir. Ob jarku ob šopu odbitih peresc leži razprtih peruti jereb. Petrov je, njegov prvi. Brez besed greva dalje, kot bi naju bilo sram goljufije, s katero sva ugonobila grahastega petelinčka. Na obronku gozda naju znova preseneti jerebovo ciri-

kanje. Le streljaj daleč se oglašá, a puška molči in prst se ne ukrivi. Le zakaj? Čemu nama bo kupček perja ob še večjem kupu očitkov lovske vesti!

Mračí se, ko hitiva preko travnikov domov. Nenadoma privrši preko naju plahutajoča senca z dolgim kljunom. Kljunač! Spet so tu. Hitro, hitro mine leto, čas...!

Zapiski iz lovske kočē

VII.

Nedelja v oktobru

Janko Perat

*Listje šumeče gre z nami,
razgubi se v naših poteh
in za modrimi gorami
ugasne naš smeh...*

S. Kosovel »Jesensko šumenje«

Prišla je jesen in njene jutranje vijoličasto zlate meglice so božale polje. Zlato listje je krasilo gozdove in po vrtovih so cvetele krizanteme.

Bila je nedelja. Po mestu so razvažali mleko in raznašali časopise, ko sem se peljal na lov. Mesto je ostajalo za menoj in čez polje se je leno vlačila rahla meglica. Zapeljal sem na veliko dvorišče stare gostilne, kjer je bilo naše zborna mesto. Nekaj avtomobilov je bilo že tam, drugi so še prihajali. Najbrž so se prav na tem dvorišču pred petdesetimi in več leti tudi zbirali lovci, ki so se pripeljali tedaj s kočijami ali zapravlživčki. Danes so jih zamenjali avtomobili in le redki so se pripeljali s kolesi.

Ali je bilo tedaj mnogo drugače? Skoraj ne bi verjel. Prav tako kot pred sto leti iz kočij, so sedaj stopali iz avtomobilov nasmejani lovci, ki so se najprej pozdravljali z znanci ali pa se predstavljali tistim, s katerimi se še niso poznali. Potem so se vrnili k avtomobilom, spustili iz njih pse, začeli sestavljati puške, pripenjati pasove z naboji, pripravljati nahrbtnike in se preobuvati iz lahkih čevljev v gumijaste škornje. Do zбора manjka še kakih dvajset minut. Dovolj, da se spleča stopiti v gostilno, kamor so šli vsi lovci, saj to spada k vljudnosti do gostilničarja, ki je seveda tudi lovec. Lovci naročajo šilce žganja ali grenčice, nekateri samo kavo.

Začeli so se že tudi zbirati v skupine. Nekateri brez psov pa plačujejo pijačo lastnikom dobrih psov. Radi bi nekako kupili pravico loviti v njihovi bližini. Nekateri znajo računati z vsem, vse skušajo kupiti. Kdo ve, če so zaradi tega uspešnejši v življenju? Kdo ve, če bodo imeli zato na lovu več uspeha? Vsekakor pa bo njihovo zadovoljstvo manj pristno.

Na dvorišču je zadonel rog, znak za zbor. Hitro smo zapustili gostilno in se na dvorišču postavili v dve vrsti pred lovovodjo, starim domačim lovcom, kateremu se je nos že nekoliko svetil. Našopirjeno in važno se je prestopal pred postrojenimi lovci. Obnašal se je celo bolj visokostno in pomembno kot njegov stari pes, ki je ostalo pasjo družčino sploh prezrl, kot bi je ne bilo. Sicer pa je bil njegov pes tiste vrste lovski pes, ki zasluži resnično spoštovanje; žival je bila imenitne pasme, z močnimi, prožnimi mišicami, plemenito glavo in temnimi, zgovornimi očmi. Vrsta lovcev se je postrojila skoraj po vojaško. Lovovodja si je potisnil klobuk proti zatilju, si glasno useknil svoj rdečkasti nos, se odhrkal in začel svoj govor:

»Dragi tovariši lovci! Čast mi je, da vas kot lovovodja pozdravim z lovskim zdravilo!« Nato je napravil pomemben premolk, pogledal vsem lovcom od začetka do konca vrste naravnost v oči in nadaljeval:

»Danes je prvi letošnji skupni lov. Streljamo na fazana, zajca in lisico. Na jerebice ne streljamo. Imeli bomo tri pogone. Prvi bo polkrožni lov. V pogonih bodo sodelovali vsi vodniki psov in potrebno število prostovoljcev. Ostali bodo zapirali. Stojišča bomo žrebali. Priporočam strogo disciplino. Pazite, kako in kam boste streljali, da ne pride da nesreče. Tovariši...«

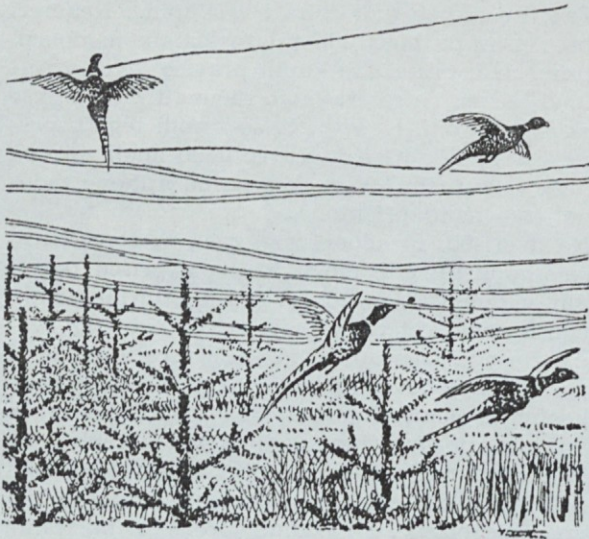
»Tovariši...« je po daljšem molku spet začel, upajoč, da mu na jezik pridejo prave besede. Pa ni šlo, ni šlo naprej, zato je končal svoj govor: »Želim vam vsem dober pogled!«

Krenili smo med polja, koder so nas čakali fazani in zajci. In oktober je tudi čakal, bežeči oblaki so čakali.

V tem zlato rumenem vzdušju se je razvrstila dolga vrsta lovcev v polkrog in krenila med ozare.

Psi so se z visoko dvignjenimi nosovi neučakano pognali pred lovce, in nekateri prav posebno neučakani so stekli predaleč. Z žvižgi in z vpitjem so jih gospodarji klicali nazaj. Drugi, bolj izšolani pa so ponosno in zavzeto preiskovali teren, tako da so tekali sem ter tja, vedno v dosegu gospodarjeve puške in lovili v nosnice dah divjadi.

Dobrih psov ni bilo dosti. Vsega skupaj trije. Drugih pet ali šest pa je bilo bolj za zdrabo kot za korist. Ves čas so vnašali le zmedo zaradi svoje nepokorščine. Njihovi vodniki pa so pri-

pomogli, da je bil lov zelo glasen in bučen. Zajci in fazani morajo imeti zelo močne živce, da vzdrže v kritju.

Je že tako! Pes je zelo samostojna žival. Ni enostavna stvar pridobiti si njegovo naklonjenost in poslušnost. Pri psu kakor pri človeku nikoli ne veš, kaj bo iz njega.

Dobil sem prav lepo mesto, na levi strani vodnika najboljšega psa, ne da bi mi bilo treba dati za pijačo. Ampak potihoma sem sklenil, da se mu bom zato na nek način oddolžil. Saj sem imel v nahrbtniku nekaj dobre kapljice, za vsak primer.

»Varda, ferma!«

Pes mojega lovca na desni je nategnil, ko smo bili še med vrtovi na robu vasi. Pripravil sem puško, ker je pes stal na divjad prav pred mano. In že je skočil zajec. Toda bil je majhen, najbrž septembrski zajček, ajdovček. Podrl ga je mlad lovec v zlikani obleki in nešteti svetlikajočimi se znaki za klobukom. Po strelu je stekel k mrtvemu zajčku in ga dvignil visoko nad glavo. Bil je srečen, da smo vsi videli njegov uspeh. Sicer pa zajčka ni bilo škoda; zima bi ga prav gotovo vzela. Potem je začelo pogosteje pokati in tudi vedno pogosteje se je čul »kok, kok« fazanov, ki so se dvigali izpred lovcev. Pred menoj pa se kot nalašč ni dvignil niti en fazan niti en zajec. Same fazanke so vzletavale v dosegu moje puške.

Pogon se je čez dobro uro končal ob veliki cesti, po kateri so nenehno brzeli avtomobili. Lovci so se ponovno zbrali in srečnim upleniteljem je visela lovina z zank ob pasu ali na nahrbtniku. Razvrstili smo se za nov pogon. Vodniki psov in prostovoljci gredo v pogon, druga polovica pa zapirat. Pridružil sem se gonjačem. Lovci, ki so šli zapirat, so izžrebali stojišča in odšli s postavljači in lovovodjem. Le-ta nam je pred odhodom zabičal, da gonjači ne smemo streljati na divjad,

ki se dvigne v smeri lovcev, ki zapirajo. Lahko pa streljamo na divjad, ki udari nazaj.

Malo smo morali še počakati, dokler lovci niso zasedli svojih stojišč. Jedli smo jabolka in si prižigali cigarete. Ko se je izza gozda, ki je bil med nami gonjači in lovci na stojiščih, oglasil rog, smo razširili vrsto in krenili naprej proti gozdu, kjer je rdela bukev med temnimi smrekami.

Še preden smo prišli do gozda, je onstran že začelo pokati. Strelji so se še bolj množili, ko smo prodrli skozi gozd. Toda tudi to pot nisem prišel do strela. Nič zato, kljub temu je bilo lepo!

Po malici smo se zbrali na tretji pogon. To pot sem si izžrebal stojišče; nisem šel več med gonjače. Vrsto gonjačev so izpopolnili lovci, ki so bili prej na stojiščih. Saj takšen je pri nas lovski red na pogonih. Dobil sem mesto čisto ob robu gozda, ki je prekrival majhen grič. Stojišče mi je bilo takoj vseč, boljše ni moglo biti. Lovovodja me je zapustil z opozorilom, naj se malo prikrijem med drevjem, ker se tod rada pritihotapi lisica. Zato sem se umaknil nekaj korakov v gozd.

Pogledal sem kvišku, kjer so tiho šelestele blede veje topolov. Listje, podobno potemnelemu zlatu, se jih je še držalo ter nenehno trepetalo. Javorji so bili podobni umirajočim kresovom v goščavi. Sonce se je že nagnilo čez poldne in gozd je žarel. Nedaleč od mene, na levi, se je oglasil rog. Pogon se je začel. Začuli so se glasovi gonjačev in čez gozd je priletelo nekaj šoj.

»Varda, varda!« Padlo je nekaj strelav. V gozdu je zašumelo listje. Srna z mladičema je previdno iskala izhod iz stiske. Umaknila se je še globlje v goščavo, toda že čez nekaj trenutkov so vsi trije naglo zdrveli mimo mene. Klici gonjačev so se bližali. So že v gozdu! Ponovno zaslišim tihe, nagle skoke. Zajec je drncal pred gonjači. Toda zame je bil predaleč. Pritekel je k drugemu lovcu, ki je nanj dvakrat streljal. Kdo ve, če ga je pobral? Potem so me preletele fazanke. Naenkrat, ko sem že mislil, da ne bo nič, se je oglasil čisto blizu mene vznemirjeni »kek, kek« in naslednji trenutek se je dvignil med veje fazan, z dolgim repom, se izravnal in me hotel preleteti. Za trenutek so barve njegovega perja zažarele v soncu v vsej svoji pestrosti. Po strelu mi je padel k nogam med zlato rumeno listje, lep in pisan, kot je lepa in pisana jesen.

Polagoma je bilo konec lova, plen obilen. Po položitvi in pozdravu lovini so si lovci izbrali vsak svoj plen. Tudi tisti, ki ničesar niso uplenili, so dobili po en kos iz preostale lovine.

Vračali smo se domov, ko je bilo sonce že nizko. Minil je lep dan, ki so mi ga poklonili bogovi zlate jeseni.

(Se nadaljuje)

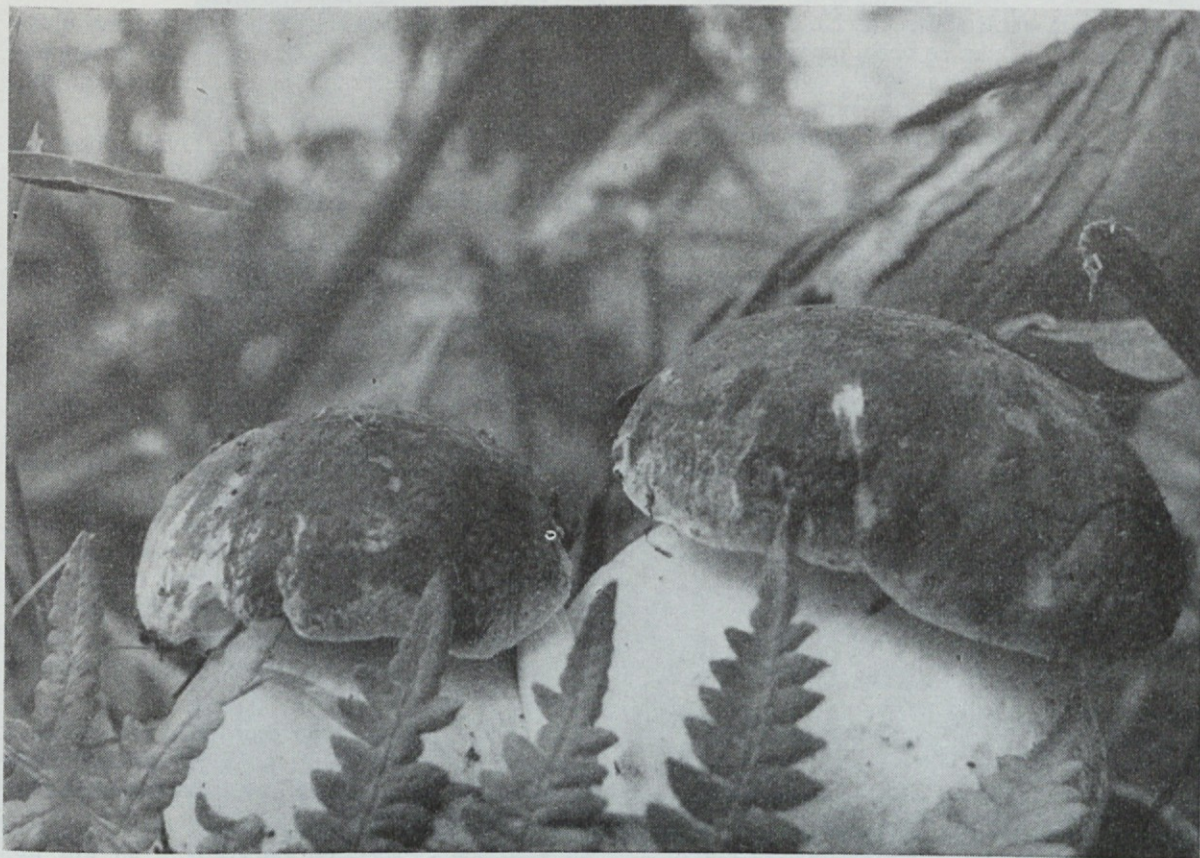

Foto I. Napotnik

Po lovskem svetu

O risu na Češkoslovaškem

Na Češkem, Moravskem in v Šleziji ris pima več strnjenege življenjskega prostora. Najprej je bil iztrebljen v kultiviranih pokrajinah, v Polabju in gosto naseljeni osrednji Češki, v 15. 16. in 17. stoletju. V hribovju (Krkonoske, Lužicke, Jizerske in Orlicke planine) se je v ostankih ohranil še v 18. stoletju, v gozdnatih področjih južne Češke ter obmejnih gozdnatih južne in zahodne Češke pa še do začetka 19. stoletja. Poslednji ris na Češkem je bil uplenjen na Taborskem leta 1835.

Da je bil ris nekdanj v teh deželah zelo nezaželen, kažejo navodila in uredbe kraljev v Premyslov o zatiranju risov in izplačevanju strelnine do začetka 19. stoletja. Na Moravskem in v Šleziji je zatiranje risov šlo počasneje zaradi njihovega priseljevanja iz zahodnih Karpatov. Iz Moravskih dolin je izginil v 17. stoletju, s Češkomoravske planote, z Moravskega Krasa, Dražanske planote ter Moravske in Opavske Šlezije

pa v 18. stoletju. V 19. stoletju so se risi pojavili v karpatskem delu vzhodne Moravske in na Jesenickem. Zadnji je tu padel leta 1852. Poslednji beskidski ris pa je bil uplenjen v gozdnatih gorah Travný leta 1912. Na Tešinskem in v gozdnatih Ostravice so jih opazili še leta 1928. V 20. stoletju do druge svetovne vojne so posamezni risi prihajali na vzhodno Moravsko. Po drugi svetovni vojni so škodo na divjadi, zlasti na srnjadi, pripisovali psom, dokler v snegu niso zasledili risa, ki je bil tudi uplenjen. V zimi 1949/50 so računali v moravskošlezjskih Beskidih na 8 risov, leta 1958 pa že na 17 risov. Ob koncu petdesetih let je bilo že 25 do 35 risov, delno priseljenih iz vzhodnih Karpatov. Danes je vprašanje, če tam živi sploh še kak ris. Sicer pa je ris na severnem Moravskem od 28. februarja do 15. decembra zaščiten in se po zakonu ne sme loviti v železje. Garjavnost risov v moravskošlezjskih Beskidih je bila zgolj pretveza za iztrebljanje. Sedanje stanje risa v Evropi bi bilo še mnogo slabše, če ne bi bil na Norveškem, Švedskem, Poljskem, v Romuniji in Jugoslaviji zaščiten. Če ne bi bili risa leta 1935 zaščitili na Češkoslovaškem in leta 1934 v Romuniji, bi bil komaj še kateri v Karpatih. Tako je pa sedaj v Romuniji okrog 100, v ukrajinskih Karpatih kakih 100 in

na Slovaškem okoli 450 risov. Na Češkem stalež upada, na Slovaškem se veča, na vzhodnem Moravskem se ris znova pojavlja. V zadnjih letih si Nemci prizadevajo ustanoviti narodni park na nemški strani Šumave, kjer bi zaščitili risa, računajoč, da bi se priselil.

Ris je samotar in samci se pojavljajo s samicami le za časa parjenja. Življenjski prostor enega risa v Karpatih je 2000 do 3000 ha gozdne površine. Če je stalež večji, se risi razseljujejo. Po staležu v Sovjetski zvezi bi sklepali, da bi bil ustrezen stalež zahodno od Karpatov 6000 do 7000 ha gozdne površine na enega risa. S tem bi bile izgube na divjadi znosne, razmnoževanje risa zavarovano, iztrebljenje pa zavrto.

Po »Myslvostivost« 2/68 — ing. D. Š.

Raziskave o zajcih na Češkoslovaškem

Na Češkoslovaškem so raziskovali nekatere življenjske posebnosti poljskega zajca, npr. kako se razločuje mlad zajec od starega ali samec od samice, brez upoštevanja spolov. Raziskave je izvršila gozdarska fakulteta visoke kmetijske šole v Brnu — zavod za lovstvo — v lastnih loviščih, da praktično usposobi kader za lovsko gospodarstvo.

Motiv iz čeških lovišč

Foto B. Stanič

V ta namen so uporabili 675 živih zajcev, ulovljenih v letih 1958–63–64. Zajce so izmenoma tehtali, ugotovili spol in starost na podlagi epifize in ugotovili:

1. — V omenjenih letih oziroma lovnih dobah je bilo odlovljenih več samic — 387 — in manj samcev — 288; to je v razmerju 1,35 : 1. Skoraj docela tako spolno razmerje je bilo pri zajcih, odlovljenih v poljskih loviščih — 1,4 : 1 in v gozdnih loviščih — 1,3 : 1.

2. — Od teh zajcev je bilo več mladih do enega leta starosti — 370 — kakor starih — 305 — v grobem torej 1,2 : 1. V gozdnih loviščih je bilo odlovljenih 193 mladih zajcev in 185 starih, to je razmerje 1,04 : 1, v poljskih loviščih pa 177 mladih in 120 starih, razmerje 1,47 : 1. To kaže, da zajci v prosti naravi dosegajo razmeroma majhno starost (v gozdu včasih večjo kakor na polju). Njihov stalež torej ni odvisen zgolj od lovčevega upravljanja, temveč tudi od pogojev, ki jih lahko imenujemo »dobro zajčje leto«.

3. — Poprečna teža zajcev, odlovljenih na polju, je bila nekako za 9 % manjša kakor onih v gozdu.

4. — Samci so bili poprečno težji od samic z neizrazito razliko, ki je ne bi mogli uporabiti pri določanju spolnega diformizma (zunanje značilnosti spola).

5. — Zajci, starejši od enega leta, so bili poprečno za okoli 0,5 kg težji od mladih.

6. — V skupini mladih zajcev iz gozda in s polja je bilo več samic kot samcev, poprečno za 26 %. V skupini starejših zajcev je bilo obeh spolov približno enako.

7. — Mladi samci so bili poprečno nekoliko težji od mladih samic, medtem ko so bile samice starejše skupine nekaj težje od samcev.

Izsledki, navedeni pod 1. in 2., so skladni z ugotovitvami drugih raziskovalcev v drugih letih in drugih loviščih.

Kako je z razpoznavo starosti zajcev do enega leta in več? Lovci trdijo, da spoznavajo starost zajcev tudi po tako imenovani zvezdici, to je beli dlaki na čelu in po gibljivosti kože na čelu. Trdijo, da imajo mladi zajci zvezdico, starejši nikoli, v zvezi z zvezdico pa precej gibljivo, mehko kožo na čelu.

Zvezdica je bila ugotovljena pri 38 % mladih zajcev in pri $\frac{1}{3}$ starih, neglede na to ali je zajec iz gozda ali s polja. Torej zvezdica ni pokazatelj za starost. Pri zajcih, razvrščenih po dekadah lovnega časa, je imelo $\frac{1}{3}$ mladih in $\frac{1}{3}$ starih zajcev zvezdico. Sklepajo, da je zvezdica zgolj znak individualne spremenljivosti, ki se z večanjem starosti ne menja izrazito. Ugotovili so tudi, da je imelo zvezdico na čelu 38,4 % samic in 32,4 % samcev, približno torej $\frac{1}{3}$ samic in $\frac{1}{3}$ samcev, kar kaže, da po zvezdici

Foto
VI. Pleničar

ne moremo določiti spola. Tudi druga raziskava je pokazala isto. V večini primerov je tudi lahko stisniti čelno kožo v gube samcem in samicam (od 250 samcev 152-tim, od 338 samic 192-tim). Kožo na čelu so pa lahko gubali pri več kot $\frac{2}{3}$ mladih zajcev, a manj kot pri polovici starih ter prav tako enako pri samcih in samicah. To pač ustreza morfološkim spremembam kože med staranjem, podobno kakor pri drugih sesalcih. Vendar ta medsebojna odvisnost za določanje

starosti ni dovolj izrazita, med drugim tudi ne, ker je težko objektivno določiti, kaj je lahka gibljivost, raztegljivost kože in kaj ni. Iz vsega tega sledi, da so omenjeni morfološki znaki kot merilo za določanje starosti in spola odvisni predvsem od individualne spremenljivosti zajcev, morebiti od njihove telesne pogojenosti (kondicije) in raščenosti, ali pa še od drugih okoliščin.

Po »Myslivosti« 1/68 – ing. D. Š.

O čiščenju in negi puške

Ker mnogi lovci, predvsem mlajši, niso povsem večji pravilnega čiščenja puške, da ne zarjavi in predčasno ne izgubi na zmogljivosti ter vrednosti, dajem nekaj osnovnih navodil, deloma iz lastnih izkušenj, deloma povzetih iz lovskobalistične literature.

Lovec mora za čiščenje puške imeti sledeče pripomočke: palico, zložljivo ali v enem delu, z zobčasto konico in ščetko za mazanje cevi, ki jih ustrezno posameznemu opravi privijemo na palico, čisto laneno predivo in krpice ter posebno olje ter mast za čiščenje in mazanje puške. Uporaba grobega prediva, posebno pa trde, jeklene žičnate ščetke ni priporočljiva. Teh pripomočkov se poslužujemo le pri starih puškah, iz katerih drugače ni moč izločiti raznih prilepljenih ostankov, kot npr. svinca, če smo streljali mehke šibre z brezdimnim smodnikom. Pogosto pa težave pri čiščenju povzročajo tudi neustrezne netilke, katerih škodljive snovi puščajo po strelu teže izločljive ostanke. Zato uporabljamo naboje s sinoxid netilkami. Namesto jeklene žične ščetke je boljše, če se poslužimo bolj ustreznega in neškodljivega pripomočka, jeklene volne, kar je zelo enostavno. Na pritrjeno zobčasto konico navijemo ustrezno količino lanenega prediva, vrhu tega pa nekaj te volne in s tem čistimo cevi. S to volno lahko obrišemo tudi zunanost cevi in brez škode za lošč odstranimo umazanijo ali majhno zarjavelost.

Potek čiščenja in mazanja naj bo takle: Po vsakem streljanju puško čimprej očistimo in namažemo. Pri gladkih ceveh najprej nekajkrat potegnemo skozi palico z zobčasto konico, ovito z naoljenim lanenim predivom. Navitek naj bo tolikšen, da z njim kolikor mogoče tesno drgnemo po cevi. To ponavljamo s čistimi ovitki toliko časa, da je cev na videz čista. To lahko naredimo tudi s čisto belo in mehko (preprano) krpo. Potem zamenjamo zobčasto konico s ščetko, ki jo navlažimo s specialnim oljem (balistol, nitrolinol) in namažemo cev. Vodja puškarške delavnice Lovske zadruge v Ljubljani uporablja kot najustreznejše mazilo parafinsko (medicinsko) olje. To olje dobimo v lekarnah in je znatno cenejše kakor omenjeni olji. Razumljivo je, da moramo očistiti in namazati tudi druge dele puške, zlasti izvlekač,

zaklep in druge drobne dele. Prav tako kopito in kopišček. Za prelamače velja pravilo, da jih za čiščenje razstavimo, oddvojimo cev od kopita in čistimo vsak del zase. Po prvem čiščenju je čez dan ali dva treba spet vzeti puško v roke in cevi znova prečistiti, kar pa gre lažje in hitreje. Velik pritisk brezdimnega smodnika, zlasti pri več streljih, vtisne pline v mikroskopske reže prožnega jekla, ki se čez čas izločijo na površje, kjer jih alkalično olje nevtalizira. Zato se bela krpa pri izbrisanju bolj ali manj zamaže; šele ko sveža krpa ostane čista, je cev očiščena in jo končno namažemo.

Čiščenje risanic je v bistvu enako, vendar zahteva več skrbnosti in dela, ker je plinski pritisk 4–5 x večji in odstranitev kislih zgorelin iz brazd v ceveh mnogo težja. Zato je dvakratno zaporedno čiščenje toliko bolj potrebno. Palica za čiščenje ne sme biti železna ali jeklena, temveč iz medenine ali pa z leseno oblogo. K negi puške spada tudi hranitev na suhem prostoru, nikakor v kakem vlažnem kotu ali na zidu. Najboljša za to je suha lesena omara, kjer hranimo tudi strelivo in drug lovski pribor. Vedno naj bo zaklenjena, za ključ pa naj ve le lovec! Če lovec ob vrnitvi z lova ne utegne puške takoj očistiti — kar je navadno jalov izgovor — naj z naoljeno krpo, mehkim predivom ali vato vsaj nekajkrat potegne skozi cev. Če je v jesenski vlagi zašla mokrota v notranji mehanizem, naj jo prečisti puškar, ker jo mora delno razstaviti. Prav tako naj puškar pregleda in očisti puško ob koncu lovne sezone, da ne bo ob zopetnem lovu razočaranja. Razumljivo je, da zanemarena puška tudi nima polnega strelnega učinka. Rja z razjedanjem razširja cevi, vendar ne enakomerno, razširjenje cevi na posameznih mestih pa povzroča nezanesljiv strel. Neglede na neuspeh in jezo z zanemarjeno puško, lovec greši zoper lovsko pravičnost in družbeno imovino, ker več divjadi zastrelji, da gre v izgubo skupnosti.

Lovske družine bi morale puškam svojih članov posvetiti več pažnje in jih redno po posebni komisiji vsaj pred pričetkom vsake lovne sezone pregledati ter neustrezne izločiti.

Omenim naj še, da je pred lovom ali pred pristreljevanjem cevi, zlasti risane, treba izbrisati, ker je sicer prvi strel lahko nezanesljiv.

L. Zupan

Bohinjska govorica, ki se je zaradi svoječasne odmaknjenosti in zaprtosti te doline izoblikovala v dialekt s svojskimi izrazi, oblikami besed in naglašanjem, ima tudi mnogimi krajevnimi imeni tudi besedo »Na Šeh«, kar pomeni kraj Suhe, na Suh-š-eh, po bohinsko na Šeh, kakor npr. sečem (kosim), ščem.

Obraz te s snežišči, planinami, gozdovi, sinjimi jezeri in zeleno Savo ter vsemi drugimi lepotami obdarjene deželice je izklesala in izoblikovala narava v pradavnini. Tukaj torej živi Bohinjec, s katerim se je vredno spuščati v pogovore. Zlasti med lovci najdeš može, v katerih prav čutiš, kako so prav tako bistveni del Bohinja kakor vse drugo. Tudi iz njihovih oči in obraza gleda in govori davčina.

Čez sredino Bohinja, od severa proti jugu, se razprostira lovišče Lovske družine Stara Fužina. Čudovita pokrajina z Zgornjo in Spodnjo dolino, ki jo je narava predelila na tri samostojne dele: Južni del sega od vzhodne obale Bohinjskega jezera do grebena Bohinjskih gora, od Suhe do planine Poljane in je glavna, samotna gorska domovina gamsov. Tudi zadnji medved, ki je padel pred nekaj leti, se je dolgo držal tod, kajti svet je nenavadno razgiban, kar opaziš šele, če se potrušiš na 1965 m visoko Rodico, ali vsaj do lovskega bivaka na Glini. Kar čutiš, da je v teh predelih nad gozdno mejo doma tudi ruševac. Osrednji del lovišča tvori med Zgornjo in Spodnjo dolino ležeča Rudnica. Sicer je le 946 m visoka, a ledeniki so jo na severni in južni strani tako obrusili, da jo krase visoke, strme stene, ki z vmesnimi zelenicami dajejo krasen dom gamsov, gozdovi pa srnjadi. Ker turisti še ne hodijo dosti na te neverjetno lepe razgledne točke, prideš lahko v stik s srnjadjo kakor z gamsi. Nad Staro Fužino, Srednjo vasjo in Češnjico pa se strmo dvignejo začetki Pokljuke, in prav tukaj med debri Mostnice do mračnega izvira Kroppe, čez južno Uskovnico in vrhove nad Podjeljem je tretji, severni del tega lovišča. Ledenik, ki se je pomikal od Triglava, glavni Bohinjski ledenik, in segal celo do Lesc, je tudi tukaj brusil in se zarezoval v skalno gmoto, da je zapustil široke »U« doline s stenastimi bregovi, ki so domovanje gamsov. Skoraj v središču tega dela pa je »Na Šeh«. Nič nisem vedel o njih, dokler se nisva iz Srednje vasi, najprej ob debri Ribnice, potem pa po str-

Lovska koča Na Šeh, LD Stara Fužina

minah dvignila na njihov rob, kjer je gozd zaostal nad Zgornjo dolino in 1312 m visoko izredno razgledno planino Zajamniki, pa se je pred nama razprostrl obsežen, deloma položen planinski travnik in pašnik »Na Šeh«. Po njem stoje skupine slikovitih dreves in številni kakor s planino zraščeni stanovi.

Na spodnjem robu Na Šeh se je pokazala pred nama bela kamnita hišica — lovška koča naših lovcev. Pod njo žubori studenec, okoli in okoli pa je čudovit venec gora, da ti ob pogledu nanje zaigra srce. Izza plečatega Tosca gledajo robovi Triglava in njegovi strmi sosede. Najlepši pa je pogled na skupino okoli Debelega vrha (2392 m), slikovite Ograde in Stogove, pravi paradiž za našo najplemenitejšo divjad-gamse. A stari lovec je gledal tja tudi z otožnostjo, ki sem jo razumel in občutil. Tam, kamor se od lovške koče Na Šeh najprej upre pogled, so se pred nekaj desetletji pasli močni tropi gamsov. Lovski turizem pa jih je zdesetkal. Tujec, ki mu lepote naših krajev pač niso tako pri srcu kakor domačinom, ravnodušno ubija najlepše živali naših gora in trofeje odnaša v tujino.

Kočo Na Šeh so lovci sami zgradili šele pred dvema letoma in jim je sedaj novo izhodišče v njihovo krasno lovišče, ki pa bo na žalost več domačih lovcev moralo žrtvovati tujim lovcem nekaj dragocene divjadi.

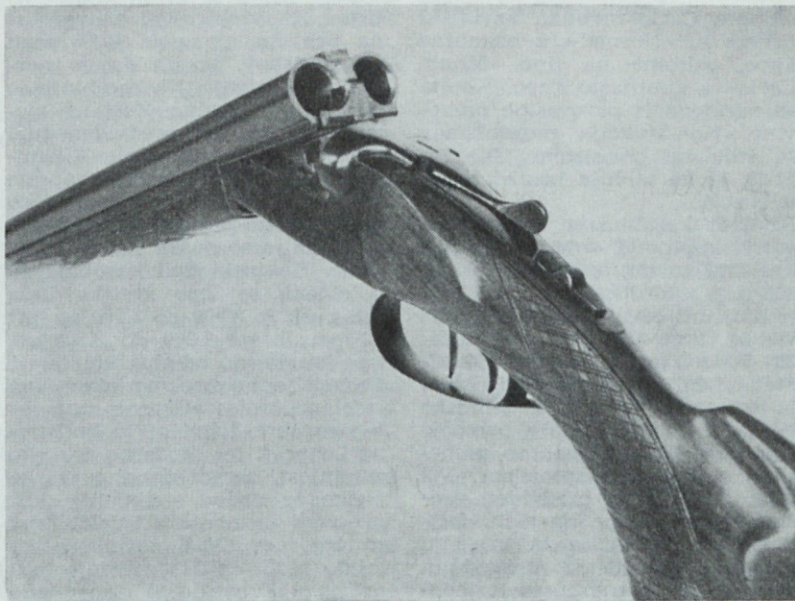
Pavel Kunaver

»Zastavine« šibrenice in karabini na tržišču

Vse do nedavna je »Crvena zastava« v Kragujevcu izdelovala le en tip lovske šibrenice-brezpetelinke in en tip lovskega karabina. Medtem je ta naša renomirana hiša v preteklem letu izdelala novo kvalitetno šibrenico kal. 12 in 16, sistema »Anson Deeley« s tremi ključi, med katerimi je zna-

ni Purdeyev zaklep. Ta puška je celo prilagojena za streljanje na umetne golobe, s katero je na nedavnem tekmovalju v Kragujevcu Jože Zadnikar, strelec iz Ljubljane, dosegel najboljši rezultat. Medtem je »Zastava« izdelala tri skupine lovskih karabinov, od katerih so nekateri namenjeni tudi za lov na afriško divjad. Puškine cevi so narejene iz prvovrstnega kromvanadijevega jekla. Puške imajo tri tipe kopita:

Nova »Zastavina« šibrenica kal. 12 in 16

Jože Zadnikar (levo) in Bogdan Jež z osvojenima nagradama v Kragujevcu, s šibrenico in karabinko

»Monte Carlo«, oblika »svinjski hrbet« in »Normal«, z bakelitno kapo, oziroma na tipu »Monte Carlo« z gumijasto kapo. Kopita so narejena iz prvovrstne orehovine. Konstrukcije mehanizmov so izdelane po sistemu Mavzer M 98, ki ga ta hiša tradicionalno uporablja.

Izdelani karabini so razporejeni v tri skupine: I – M LKK 67 (s krajšimi cevmi), s kalibri 7 × 57, 308 in 8 × 57 JS; II – M LKD 67 (z daljšimi cevmi), s kalibri: 270, 7 × 64 in 30–06; III – s kalibri: 264, 7 MAG (magnum) in 300 MAG. Mehanizmi karabinov so izdelani iz legiranega jekla in so tehniško obdelani. Odpirajo se s pomočjo svornika, ki je elegantno nameščen na braniku sprožilcev. Pri vseh kalibrih je predviden prostor za montiranje klasičnih daljnogledov. Nabojišča in krogelni vrteži ustrezajo mednarodnim standardom. Karabini so tormen-

tirani, tj. preizkušeni za varnost na pritiske, ki so za 40 % večji od pritiskov, ki jih dajejo normalna polnjenja. Na karabinih so narejene originalne »Zastava« merilne naprave, a so predvidene tudi možnosti za vgrajevanje Viliamsovih in drugih merilnih naprav. Merilna naprava je tovarniško prirejena na daljavo 100 m in na to razdaljo so puške tudi pristreljene. Kovinski deli karabina so poleščeni, se lepo svetijo. Teža teh pušk je 3,500 do 3,700 kg (pri šibrenicah od 2,900 do 3,200 kg), kar je odvisno od tipa kopita.

Po mišljenju strokovnjakov ima izdelano orožje »Crvene zastave« vse sodobne tehnične in balistične lastnosti ter moderno estetsko zunanost, zaradi česar je za te puške že veliko zanimanje tudi pri vrsti inozemskih izdelovalcev in trgovcev. Naši lovci so posebno pozdravili izdelovanje tega orožja. Zahvaljujoč se tako

ustvarjenim možnostim na domačem tržišču in dostopnim cenam, po katerih bodo te puške prodajali, nismo več prisiljeni, da uvažamo karabinke iz Zvezne rep. Nemčije, Avstrije, ZDA in drugih dežel, po cenah, ki so bile za naše pogoje vsekakor previsoke.

Pero Trutin

Zajec – brez strela

Lepe nedelje lanske jeseni smo se zbrali vodiški lovci k zadnji bradki na hribu Rašica. Kot invalidu na bergljah so mi odkazali stojišče ob vznožju hriba. Dobrih 100 korakov od mene je dobil stojišče moj prijatelj Korel, ki tudi že bolj težko sopiha v breg. Spočetka sem slišal le lovski rog in šoje, ki so se drle okoli mene. Pogon je šel mimo, ne da bi bil kaj videl. Zdolgočasen sem hotel oditi v lovski dom, ko zaslišim znani glas lovskega terierja, ki je gonil proti meni. Kakih 150 korakov od mene gonja utihne in namesto nje zaslišim zajčji vek, znak da je zajec v pasjih zobeh. Pozabim na oporne palice, pa jo uberem proti zajčjemu veku. V majhni kotlini začnem iskati, a namesto zajca opazim mladega fanta, ki se je dobesedno po zadnji plati priplazil iz bližnje votline. »Kaj iščeš tod?« ga vprašam. »Iščem sadike jablan.« Imel je res s seboj kramp in sekiro, toda ker take sadike ne rastejo v votlinah, se mi je odgovor zdel sumljiv. Na vprašanje, če je slišal pasji lajež, je pritrdil in tudi rekel, da je slišal zajčji vek, kjer je utihnil pes. Zato sem ga zaprosil, da mi pomaga iskati zajca, kar je spočetka tudi storil. Ko pa sem se približeval jami, iz katere je prej prilezal, je bilo njegovega iskanja konec. Stekel je stran, pograbil kramp in sekiro in jo prav z zajčjo naglico ucvrl preko hriba. Takoj mi je bilo jasno, v katerem grmu oziroma jami tiči zajec, pa sem zakričal za njim: »Hej, ti si mi zajca skrtil!« Na moj krik malce vznejevoljen prisopiha Francelj, ki mu na kratko povem, kako in kaj, ter ga poprosim, naj malo počaka, da pogledam, kaj je ubežnik iskal v luknji. Ko na peščenih tleh zapazim odtise kolen, me pogreje, da sem bil hip nato še sam na kolenih in sem lezel v votlino, ki se je vedno bolj ožila. Kmalu sem moral leči na hrbet in z glavo naprej riniti še kak meter globlje, da sem slednjič med koreninami našel iskanega zajca. Ko sem prilezel iz votline, sem bil po zamazanosti docela podoben pasjemu jamarju.

Z zajcem v roki sem presenečenemu Korlu zaklical: »Glej ga zajca, brez strela!«

Ker me v takem stanju lov ni več mikal, sem odšel v lovski dom, Korel mi je pa nesel zajca. Saj sam ne bi zmoget, ker obe roki potrebujem za držanje in prestavljanje pomožnih nog. Ko sem čez kako uro stopil iz hiše, da se malo razgledam, opazim v bližini prav tistega zmikavta, ki je hotel ukra-
sti zajca, pa je zopet oprezal, da bi ga vendarle odnesel. »Se enkrat ga ne boš!« sem zaklical za umikajočim se fantom.

France Rebernik

Zanimivo obolenje zob pri jelenu

Tovariš F. mi je poslal na ogled in v ocenitev spodnjo čeljust jelena, uplenjenega 12. I. 1967, težkega 114 kg.

Zobovje spodnje čeljusti — ličniki in kočniki — so še slabo obrušeni in predstavljajo 3—4 leta starega jelena. Spodnji sekalci so poškodovani, posebno prvi levi spodnji sekalec. Krone teh zob kažejo poškodbo; verjetno so bile odbite, posebno pa je oškodovan prvi levi spodnji sekalec, ki ima v celoti tako odbito krono, da je bil poškodovan »živec«. Poškodbe zob niso v eni liniji in ni verjetno, da bi jih povzročil strel. Bolj verjetno je, da je bil jelen na sprednje zobe udarjen s trdim predmetom; bodisi da ga je njegov nasprotnik ob ruku udaril z rogom, ali ga

zadel kak kamen, ali pa je ob padcu na zobe udaril ob kak trd predmet.

Zobna pulpa prvega levega spodnjega sekalca (živec) je bila odkrita in se je zaradi tega vnela. Nastalo je gnojno vnetje zobnega

kanala, ki je prešlo tudi na zobnico tega in sosednjih zob. Gnojni proces je zajel torej še sosednje zobe in tako je segnila zobnica tudi okrog teh zob. Glej sliko! Posledica je bila, da se je večina sekalcev zmajala, da je žival imela hude bolečine in je tudi težko jedla.

Zobovje tega jelena pa ima še drugo zanimivost. Na desni strani vidimo pred stalnima sekalcema še dva mlečna zoba. Oba zoba sta majhna in kažeta, da sta bila svoje dni v rabi. Da zaostanejo mlečni zobje preko določenega časa v kosti, najdemo to anomalijo večkrat pri ljudeh, redkeje tudi pri živalih, npr. pri srnjadi, jelenjadi. Zadnji čas sem videl tudi pasje zobovje, ki ima poleg stalnih zob tudi mlečne. Zaostali mlečni zobje so lahko škodljivi v tem, ker pogosto od-
vzamejo prostor stalnim, da ti izražajo izven zobne vrste. Take mlečne zobe je treba čimprej izdreti, zlasti pri pasemskih psih, namenjenih npr. za razstavo.

Mlečni zobje navadno ne izpadejo zato, ker na tistem mestu ni zametkov za stalne zobe. Drugi vzrok pa je, da ima stalni zob pri izraščanju nepravilno smer in ne resorbira korenine svojega mlečnega predhodnika. Tako zraste izven zobne vrste, kakor vidimo na sliki.

Prof. dr. Jože Rant

Ni ga bilo

Lepe nedelje je Jože povabil na lov tudi mene: »Ali greš z mano, če hočeš videti, kako pade srnjak? Greva v Grilčevo Ameriko!« Brž sem smuknila za njim, da me nazadnje ne bi še doma pozabil. Vzpenjala sva se strmo skozi gozd proti vrhu hriba.

»Ali vidiš tistega ptiča? Tamle pod grmom nekaj šumi! Glej grlico na javorovi veji,« sem sama zase tiho naštevala.

Malo više v vejevju je grulil golob: »Teško — tu — sedim...« »Presedi se na drugo vejo, morebiti ti bo laže,« se je pošalil Jože. Kmalu se je začelo gruljenje nekje daleč: »Teško — tu — sedim...«

»Zdaj ti ne znam več svetovati, poješ kakor pač znaš,« je pristavil Jože in hitel naprej. Zaostala sem. »Da boš čisto tiho hodila,« mi je zabičal. Kmalu mi je izginil iz vida. Te že poiščem, si mislim in stopam po stezi v Grilčevo Ameriko. Komaj naredim nekaj korakov v gozdu, že počim. Krenem v tisto smer, ko se mi prismeje naproti Jože: »Kuno si mi prignala!« Dal mi je zlatico v roke in zmagovito sem ga po-

gledala. »Zdaj zastoj tu čakava,« je dejal in obrnila sva se proti domu. Izpod grma je sfrfotala velika grahasta ptica. »To je divja kura,« je povedal Jože, »že večkrat sem jo videl.« Pesem slavčkov je trepetala skozi širni gozd in se zgubljala, pa zopet mehkeje božala srce, ki je drhtelo od krasote tihega mraka, ki se je počasi plazil iz gozda. Na zahodu se je zlatila večerna zarja in gora Lisca se je kopala v njenem siju. Še malo in dan je ugasnil, noč je prižgala zvezde. V gozd je legla tema, le Skalica se je belila iz noči. Topel vetrič je raznašal vonj po bezgovem cvetju — spanec je zatisnil veke lepemu dnevu...

Tilčka Klenovšek

Dihurji

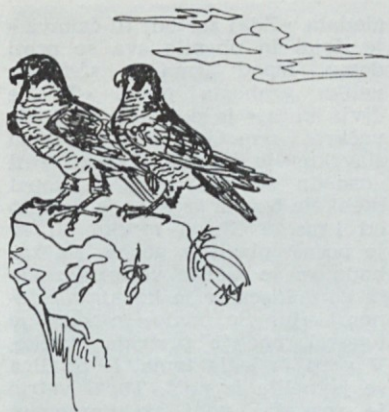
Pisal sem že o dihurjih in škodi, ki jo napravljajo na domači perutnini in divjadi. Letos mi je brat povedal tole zgodbo: »V četrtek, 18. julija tl., sem se vrnil iz službe in takoj po kosilu šel pokladat zajcem. Gredeč mimo hlevskih vrat, mi skoči pod noge sivo rjava žival. Sprva sem mislil, da je podgana. Za bežečo živaljo vržem zidno opeko, ki je bila zložena ob zidu in po sreči jo zadnem, da ni mogla več bežati. Ko jo dvignem za zadnji nogi — bila je še živa — spoznam mladega dihurja, ki je začel cviliti. Udarim ga ob zid, da bi ga umiril, ko se proti meni zažene prav taka, nekaj večja žival. Zopet poborem kos opeke in na moje veliko presenečenje zopet zadnem in ubijem staro samico, gotovo mater pokončanega mladiča, ki je spuščala prodiren smrad.

Ivan Verbič

Doživetji s sokolom selcem

Nekoč sem gledal na naši televiziji Disneyev film, kjer je med drugim posneta tudi epizoda, ko sokol napada orla in ga po nekajkratnem napadu pripravi do padca. Naključje je hotelo, da sem nekaj dni pred tem v naravi opazoval podoben prizor, vendar ne s tako tragičnim koncem.

Strmj južni rob Visoke Trnovske planote, kjer približno poteka meja lovišča, je od jeseni do pomladi večkrat počivališče najrazličnejših ujed, ki se selijo proti jugu ali obratno. Ko sem se zadnje dni decembra 1967 pehal ondot za srnami, sem na robu pla-

note, kjer rastejo od burje zdelani borovci, opazil manjšo ujedo, ki je letala vzdolž grebena in se vedno znova vračala proti istemu mestu. Tam štrli iz strmega pobočja manjši, toda zelo izpostavljen greben. Z daljnogledom sem ugotovil, da je bila ujeda pri nas zelo redek sokol selec. Zanimalo me je seveda, kaj ga tako vznemirja. Šel sem na rob in tisti hip je v zraku zaplaval planinski orel in s počasnimi zamahi krenil proti Sabotinu. Sokol je letel nad njim in se spretno spuščal nad orla, pri tem pa se je ves čas oglašal. Pri svojih navideznih napadih se orla ni nikoli dotaknil in se je vedno tik pred njim strmo dvignil. Pri tem je izvajal takšne letalske spretnosti, da ga je bilo veseli gledati. Orel se ni dosti menil za sokola. Kmalu nato sta se ujedi ločili in odleteli vsaka v svojo smer.

Dve leti prej sem opazoval podoben primer. Rad opazujem ujede, posebno pa me zanimajo sokoli selci, ki pri nas na Goriškem, vsaj kolikor je meni znano, ne gnezdi.

Vračal sem se iz gozda proti Trnovemu, ko zagledam niti ne tako visoko nad seboj ujedo, ki je hitro letela proti Trnovskemu gozdu. Značilna oblika peruti in črna maska sta takoj izdali sokola selca. Ko je dosegel obronek gozda, je iz nasprotne smeri priletel kragulj, vendar nekoliko niže od sokola. Ta se je z bliskovitim in silno spretnim manevrom spustil proti kragulju in tik ob njem skoraj enako hitro dvignil. Tudi kragulj je za hip spremenil let. Pri tem sem imel občutek, da je kragulj reagiral nekoliko počasneje. Pri tem srečanju sta se oba ptiča oglašila s čudnim krikom, ki ga sicer pri ujedah še nisem nikoli slišal. Vse skupaj je trajalo morda sekundo ali dve. Nato sta ujedi spet leteli vsaka v svoji prvotni smeri.

Ti dve doživetji omenjam zato, ker je sokol selec pri nas tako redek in je sploh vprašanje, če pri

nas gnezdi. Kot selivca pa ga je tu in tam le kdaj videti.

Na koncu naj omenim, da je sokol selec pri nas vse leto zaščitena ujeda, da pa kljub temu postaja vse bolj redek.

Ing. Vitomir Mikuletič, Tolmin

Lovski tatovi na delu

LD Strojna — Ravne na Koroškem — si že več let prizadeva, da s pravilnim gospodarjenjem dvigne stalez divjadi v svojem lovišču. Ima urejeno čuvajsko službo in lovišče razdeljeno na revirje, za katere so zadolžene skupine članov. Kljub temu pa je divji lov še živ. Tako mi je 25. maja t. l. popolndne žena lovca Mihana na trgu povedala, da v Klajbarjevem gozdu leži srnjak. Odpeljala sva se tja in res našla ob stezi mrtvega srnjaka. Takoj sem ugotovil, da je srnjak leto star in ustreljen s šibrami. Ko ga z Mihanovo ženo prineseva do avta na cesti, pride mimo starejši mož in reče: »Je padel, saj sem čul strel.« Takoj vprašam, kdaj je slišal pok. »Okrog 20. ure sinoči,« odgovori. Srnjaka sem odpeljal do starešine, ki je uslužbenec pri milici ter mu pojasnil zadevo. Ob razteleževanju in natančnem pregledu srnjaka sva s tovarišem Kolencem ugotovila, da je bil streljan od blizu, kar so kazale rane na koži in da so bile šibre različnih velikosti. Ta primer nas opominja, da moramo biti vsi lovci, ne le čuvaji, neprestano budni, da bi čimbolj zatrl take pojave.

Tone Svetec

Hud na ljudi

Na svojih pohodih po lovišču sem se kaj rad ustavljal pri prijaznem kmetu Vipotniku v hribovitem predelu Vipote nad Celjem. Nekega dne je pričelo rositi, ko sem bil v bližini njegove domačije, pa sem stopil k njemu pod streho. Ob šilcu »kačje sline« je stekel pogovor in med drugim mi je gospodar povedal tudi zgodnico o udomačenem srnjaku:

»Bilo je leto ali dve po drugi svetovni vojni, ko je moj sosed, tudi kmet, pobral v gozdu nekaj dni starega srnjačka, ki je obupno in zaman klical svojo mamico. Uspeli so ga ohraniti pri življenju in tako je postal ljubljeneč mladih in starih. Otroci so mu naredili zvonček, kar je sprva motilo mladega junaka, a se je privadil in je potem kaj rad stresal

z glavico, da je zvončkljalo po dvorišču. Naslednje leto proti juliju je srnjaček spremenil obnašanje. Postal je hud na tiste, ki so ga dražili, zlasti pa na ženske, ki jih ni poznal. Imel je seveda že kar visoko rogovje, ki mu je nevarno štrlelo med ušesi. Vse bolj je postajal nemiren in nekam razdražen. Nekega dne je zginil v hosto in se vrnil šele drugi dan. Odslej je bil še bolj nezaupljiv in končno jo je popihal za vedno. Držal pa se je v bližini domačije, saj so še dolgo slišali cingljanje njegovega zvončka, njega samega pa niso več videli. Toda njegova prostost ga je kaj hitro razočarala; zvonček mu je posledel prinesel nesrečo. Srne so bežale pred zvonkljajočim ženonom in čeprav mlad se je moral vdati v usodo samotarja. Nesrečo mu je prinesel človek in zato je vso svojo jezo usmeril nanj. Maščevanje pa je veljalo ženskam, moških se je skrbno izogibal. V gozdu si je izbral križišče poti in skrit prežal na žrtve. Nič hudega sluteč je prišlo po gozdni poti mlado dekle. Srnjak se je pognal proti dekletu, da je prestrašena zagnala krik in vik na pomoč. Otepala se je nasilneža, kakor je vedela in znala, toda kmalu je bilo njeno krilo podobno turški zastavi. Dekletu se je končno posrečilo prijeti napadalca za robove, ki pa je jel udarjati s prednjima nogama, da so od nogavic ostala le stopala v čevljih. Slišal sem obupne klice na pomoč in stekel na kraj. Dekle je še vedno držala srnjaka za robove. Skočil sem bliže, da bi jo rešil nič kaj prijaznega kavalirja. Toda, glej spaka, srnjak se je ob »primopredaji« rogov iz rok v roke spretno izmuznil in jaz sem zagrabil v prazno. To je bilo pa usodno. Ker je bilo toplo, sem imel na sebi le srajco, hlače in predpasnik. Mojo nerodnost je srnjak temeljito izkoristil in me bliskovito napadel. Zapičil je robove od spredaj v hlače in predpasnik, sunil navzgor in v trenutku si je izposodil mojo garderobo, ki mu je obvisela na rogovih, da sem stal gol kakor Adam brez figovega lista. Pogledal sem po dekletu, ki je na srečo medtem izginila — saj razumete, ta preklicani srnjak! Vse se je zgodilo v eni sapi. Moj predpasnik, ki je obvisel zmagovalcu na rogovih, mu je trenutno zastrl pogled, toda srnjak se je brž otrese vse navlake, prav ganljivo pogledal s svojimi »blagimi« očmi in jo ucvril v goščavo. Pobral sem, kar je pustil, stisnil vse pred sebe in poiskal najskritejšo pot do doma. Te edinstvene borbe pač ne bom nikoli pozabil.«

Ferdo Valentinič

Enkratno doživetje

Junija letos sem bil po opravih na naši lovski zvezi v Ptuj. V še meglenem jutru se nas je trojica ne preveč tiho razgovarjala o raznih zadevah, ko naenkrat zagledam izza neke deske prihajati 4 podlasice. Ko so nas zagledale, so ostrmele, se malce potegnile nazaj, in ko so se ponovno ojunačile, so združeno, ne prehitro, pretekle nekaj metrov široko čistino v višjo travno podrast. Na njihovi poti so se razdelile; dve sta šli po pravi poti, dve pa sta zašli za betonsko oviro. Ko jih je mati pogrešila, je skočila na pregrado in preko nje ter hitro kakor mačka zgrabila mladiča za vrat in ga prenesla na pravo pot. To je ponovila in tako spravila svoje 3 mladiče skupaj. Šele tedaj smo vedeli, da je bila to mati s svojimi mladiči, ki so bili že tako veliki, da se na prvi pogled niso ločili od nje. Čez nekaj trenutkov smo jih ponovno videli, kako so nadaljevale pot.

Čeravno imamo lovci podlasico za velikega škodljivca in krvoloka v lovišču in sem že sam tudi večkrat streljal na to stvarco, bi tokrat tega ne zmozel. Mnogo raje bi bil sprožil fotoaparater tako ovekovečil ta dogodek. Čez štiri dni sem videl podlasico — verjetno mamico te družinice — kako je nesla v gobčku voluharja za prehrano svojim mladičem.

Ivan Lah

Lovska organizacija

Praznik šmarskih lovcev

Za člane LD Šmartno pri Litiji je bil 14. julij lepa nedelja s prazničnim vzdušjem. K lovski koči na Grilovcu so vse dopoldne vabili strelji iz lovskih pušk. Pri koči je bilo namreč tekmovanje članov zelene bratovščine v strelskih veččinah.

Najprej so se pomerili ostrostrelci z risanico na tarčo divjega prašiča, ki se je s kar precejšnjo hitrostjo spuščal z brega po žici. Tokrat je bila najboljša ekipa LD Litija, med posamezniki pa Brane Pintar iz LD Nomenj in Viktor Bavdež iz LD Šentvid.

Foto D. Namestnik

Razvitje lovskega prapora LD Šmartno pri Litiji

Zanimivejše je bilo tekmovanje v streljanju na umetne golobe, saj je tekmovalo 12 tričlanskih ekip. Tudi tukaj so šmarski favoriti zatajili, vendar je rešila čast družine pred borbenimi Gabrovčani druga ekipa LD Šmartno, ki je osvojila prvo mesto. Med posamezniki sta se za prvenstvo borila Bregarjev Rajko iz Gabrovke in D. Namestnik, LD Šmartno, ki sta v rednem tekmovanju oba zadela vse golobe. Zmagal je Gabrovčan, tretji pa je bil domačin Erjavčev Lojze. Gledalci pa so se najbolj zabavali ob veteranu Černivcu, ki se mu je iz cevi najbolj pokadilo...

Prava slovesnost se je pričela popoldne z odkritjem spominskih plošč Merlakovemu Tončku, ki je

pred leti tragično zapustil naše vrste, ko se je vračal z lova, in Gradiškovega očetu. Ob stari slovenski pesmi »Lipa zelenela je...«, ki so jo zapeli domači pevci, smo še enkrat počastili njun spomin. Oči se niso orosile le svojcem obeh pokojnih...

Predsednik Zveze lovskih družin Ljubljana Ivče Majcen je nato razvil lovski prapor in ga izročil Sotlarjevemu Jožetu, družinskemu zastavonoši.

Šmarski lovci smo že dolgo želeli imeti svoj prapor, dokler se zanj nismo kot prvi v Zasavju odločili. Prapor ima na eni strani napis z imenom družine in lovskim znakom, na drugi pa smo predstavili našo glavno divjad — srnjaka. Kot simbol smo dali v ozadje še

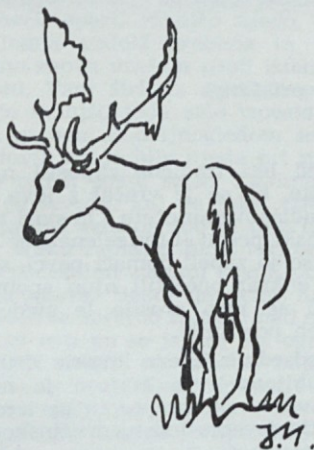
Veteran Černivec je »pokadil«

Foto D. Namestnik

naš ponos — lovsko kočo in pa obris starega Šmartna. Prapor z drogom vred je šel dolgo iz rok v roke. Vsakdo, ki je zanj prispeval, je hotel videti svoje ime vgravirano v spominskem žebličku. Žebličke kot lipove liste smo pritrdili na drog. Darovalci niso le člani naše družine, tudi precej prijateljev lovstva in ljubiteljev divjadi, ki nimajo zelenih članskih izkaznic, so med njimi. Ivče Majcen je podelil tudi trem zaslužnim članom lovska odlikovanja — znak za zasluge. Po razdelitvi diplom najboljšim v streljanju se je razvil veselo rajanje.

Dane Namestnik

Meddružinsko strelsko tekmovanje v počastitev celjskega občinskega praznika

Lovska družina Hum je za občinski praznik mesta Celje tudi letos, 8. avgusta, priredila meddružinsko strelsko tekmovanje — že deseto po vrsti — na umetne golobe in z malokalibrsko puško za prehodni pokal skupščine občine Celje. Mesto Celje namreč praznuje 20. 7. svoj občinski praznik v spomin na ustanovitev prve celjske čete leta 1941.

Prijavilo se je osem petčlanskih ekip lovskih družin Slov. Konjice, Dobrna, Rečica pri Laškem, Laško, Grmada, Žalec, Hum in Šmarje pri Jelšah.

Tekmovanje je otvoril starešina lovske družine ing. Tone Jureš, prireditev pa sta pozdravila podpredsednik skupščine občine Celje Jože Marolt in predsednik Lovske zveze Celje Jože Kuntarič.

Po 4 urnem tekmovanju so se ekipe plasirale sledeče:

1. LD Rečica pri Laškem 618 točk
2. LD Dobrna 611 točk
3. LD Laško 559 točk
4. LD Hum 555 točk

Vsako strelco je streljal na deset golobov — možnih 100 točk, in 10-krat z malokalibrsko puško — možnih 100 točk. Za vsako ekipo možnih torej 1000 točk.

Prehodni pokal občinske skupščine je osvojila LD Rečica, pokal občinske zveze za telesno kulturo v trajno last LD Dobrna, pokal LD Hum pa sta prejeli LD Laško in LD Hum.

25 posameznikov je prejelo lepe nagrade. Najboljši so bili:

1. Jože Bunderle,
Dobrna 143 točk
2. Stanko Janc,
Hum 140 točk
3. Ivan Kobe,
Hum 139 točk
4. Miha Horjak,
Rečica 137 točk
5. Ivan Knez,
Rečica 133 točk

Letošnji strelski rezultati so v primerjavi z lanskimi slabši skoraj za 15%. Upajmo, da bodo prihodnje leto šibre bolj ravne in uspeh boljši.

Tone Korošec

Jubilanti

Viki Koritnik, član LD Medvode in LD Brdo, požrtvovaleni delavec v zeleni bratovščini, praznuje 70-letnico. Preko 10 let je bil blagajnik LD Medvode, več let je kot knjigovodski strokovnjak vodil blagajno ZLD Ljubljana, še vedno pa opravlja blagajniške posle Kinološke zveze Slovenije in

družinskim blagajnikom daje knjigovodske nasvete. Vedno vedrega in dobrodušnega lovskega tovariša je pred kratkim močno prizadela hkratna smrt ljubljene žene in hčerke. Priljubljenemu in neumorno delavnemu jubilarantu želimo, da bi mu bila narava in lov v uteho, da bi v jeseni svojega življenja doživel še mnogo lepega.

Tovariši lovci in kinologi. L. Z.

Lovska kinologija

Posvetovalni sestanek družinskih kinologov LZ Gorenjske

4. avg. 1968 v Hotavljah nad Škofjo Loko

Na začetku posvetovanja so narvožiči z enominutnim molkom počastili spomin umrlega kinologa in sodnika Adolfa Ivanca.

Važnejši sklepi:

1. Upravni odbor LZG naj sklene, da lovske družine določijo delovišča za šolanje psov, kakor nekatere družine to že imajo.
2. Vodniki, zlasti začetniki, naj vodijo svoje pse v lovišče na vrhovi tudi v nelovni dobi, da bi psi postali vodljivi.
3. V zimskem času naj bi bila po družinah kinološka predavanja.
4. Uredi naj se kartotečna evidenca psov po družinah in v zvezi s tem tudi podatki na LZG.
5. Za republiško tekmovanje gonilcev za prehodni lovski rog, ki bo 26. in 27. oktobra letos v Poljanski dolini, se predvidi 7 ekip, in sicer po ena s Primorske, Dolenjske, Štajerske, Ljubljane in tri z Gorenjske. Določijo se sodniki: glavni sodnik Jože Kristen, Cerknica — vodja tekme sodnik Miloš Kelih, Lesce — tehnični vodja sodnik Franc Strel, Škofja Loka — drugi sodniki: Lojze Brvar, Zagorje — Jožko Kalan, Kočevje — Janez Lavrič, Novo mesto — dr. Janko Lavrič, Ljubljana — Franjo Strunjak, Podsused — Jožko Vesel, Sodražica.
6. Za mednarodno razstavo psov v Ljubljani je z Gorenjske predvidenih 32 psov raznih pasem.

M. K.

Lovski dom LD Dobovec pri Trbovljah so zgradili člani s prostovoljnim delom ter pomočjo okoliških kmetov in raznih podjetij, ki se jim toplotno zahvaljujemo

Upravni odbor LD

Jesenske preizkušnje ptičarjev in šarivcev

Vse lastnike in vodnike ptičarjev ter šarivcev opozarjamo na letošnje preizkušnje, ki bodo po sledečem vrstnem redu:

- 22. 9. — jesenska in poljska v Ljutomeru,
 - 29. 9. — jesenska in poljska v Račah pri Mariboru,
 - 5. in 6. 10. — v Ljubljani,
 - 6. 10. — preizkušnja šarivcev v Zg. Dupleku pri Mariboru,
 - 12. in 13. 10. — jesenska in poljska v Krškem in v Murski Soboti,
 - 20. 10. — po krvnem sledu za pse vseh pasem v Murski Soboti,
 - 27. 10. — jesenska in poljska v Ptuj,
 - 2. 11. — naravne zasnove vseh šarivcev v Braslovčah pri Celju.
- Lastnike in vodnike opozarjamo, naj svoje pse pravočasno prijavijo kinološkemu referentom svojih področnih lovskih zvez. Opozarjamo tudi na sklep, ki je bil sprejet na občnem zboru DLP, po katerem ne morejo dobiti vzrejnega dovoljenja psi, ki niso bili preizkušeni, in ki na preizkušnji niso dosegli pozitivnega uspeha.

DLP

Prijavljene paritve

1. Nemški kratkodlaki ptičarji:

Alf JRPki 2160 (bil na tekmi) — Erla Bratonska JRPki 4240, bila na tekmi, leglo 21. 8. 1968, vzre-

ditelj Jože Lutar, Radmožanci 40, p. Dobrovnik.

2. Epagneul bretoni:

Oddi de Sous Les Viviers 46046 — Sana Vipavska JRP EB 241, leglo 8. 7. 1968, vzreditelj Ivan Kobal, Koper, Kovačičeva 7.

3. Lovski terierji:

Džoni Osilniški JRLT 2833, bil na tekmi — Diva JRLT 3259, leglo 31. 10. 1968, vzreditelj Janez Šmon, Ljubljana, Fabijanijeva 39. Mičo JRLT 3250 — Rika JRLT 3261, leglo 3. 9. 1968, vzreditelj Rudi Mlakar, Ljubljana, Tugomerjeva 62.

Febo JRLT 1734 — Divna Roška JRLT 2419, leglo 28. 9. 1968, vzreditelj Romano Kavalič, Pridvor 162, p. Dekani.

Bor RMLT 1825, bil na tekmi — Agica JRLT 1601, bila na tekmi, leglo 25. 9. 1968, vzreditelj Jože Petrovič, Podgora, p. Gorenja vas.

Lumpi JRLT 1381, bil na tekmi — Lajka Roška JRLT 2401, leglo 15. 10. 1968, vzreditelj Jože Krampelj, Prazniki 1.

Eros Pobreški JRLT 3175 — Aga Škalska JRLT 2915, bila na tekmi, leglo 29. 8. 1968, vzreditelj Martin Miklavžina, Velenje, Tomšičeva 1.

Tisko JRLT 1994 — Lorka JRLT 1970, leglo 8. 8. 1968, vzreditelj Alojz Ličen, Branik 112.

4. Braki jazbečarji:

Žigo JRBj 1864 — Cinga JRBj 1401, vzreditelj Jože Kostanjšek, Volčje 15, p. Sromlje, leglo 7. 7. 1968.

Coko Blegaški JRBj 2068 — Breza JRBj 1592, vzreditelj Vinko Petelin, Markovec 17, p. Stari trg, leglo 10. 7. 1968.

Bato Velikolaški JRBj 1663 — Cilka Blegaška JRBj 1816, bila na tekmi, leglo Jože Župančič, Zagorica 64, p. Videm Dobropolje.

5. Resasti istrski goniči:

Tarzan JRGr 1200 — Bistra JRGr 1121, leglo 25. 9. 1968, vzreditelj Ludvik Volf, Podplanina 2, p. Čabar.

6. Posavski goniči:

Bor JRGP 4818 — Aro JRGP 4827, leglo 5. 10. 1968, vzreditelj Ivan Konečnik, Gradišče 11, p. Slov. Gradec.

Don RMGP 785 — Astra JRGP 4813, leglo 11. 8. 1968, vzreditelj Ludvik Lotrič, Dražgoše 60, p. Železniki.

Floki JRGP 3754 — Bora JRGP 6321, leglo 6. 7. 1968, vzreditelj Franc Sotenšek, Zg. Zavine, Zagorje ob Savi.

Kinološka zveza Slovenije

Imena psov

V. P.

P

Paci	Parin	Penal
Pada	Parina	Penica
Pado	Paris	Penka
Pajana	Pariza	Per
Pajka	Parman	Peran
Pajkoš	Parmin	Peri
Pajo	Parna	Perica
Pala	Paro	Perila
Paladin	Paroda	Perina
Palda	Parok	Perjana
Palba	Pastor	Perka
Palestra	Paša	Perkina
Palestro	Patik	Perla
Pali	Patron	Permit
Palič	Pava	Perna
Palika	Pavica	Pero
Palinka	Pavina	Peron
Palma	Pavin	Peris
Palmo	Pavka	Perun
Palo	Pazar	Peruna
Paloma	Pazi	Petka
Palos	Pazina	Petko
Palus	Pegas	Petran
Pan	Pegi	Pija
Panica	Pegica	Piber
Pandur	Pegro	Pigon
Panter	Pela	Pik
Para	Pelin	Pika
Parica	Pelka	Pikač

(Se nadaljuje)

Šaljive

Iz »Lovske abecede«

*B-raki ali psi goniči
požive nam skupni lov,
saj za lovce je naslada
njih ubrani hov, hov, hov.*

*C-ipe so poznane ptice,
zlasti tiste, ki love
moško moč po cestah
in od tega se žive.*

*E-leganten kroj ne kaže,
da v njem je lovec cel,
v hlačah irhastih, smolenih
je navadno lovec zrel.*

*F-izkultura je koristna,
lovec vsak naj jo goji,
delo pri krmiščih, prežah
mišice krepi.*

*G-ams — se pravi divji kozel —
z dnem v dan se bolj množi,
kozlov zdaj se več brez puške
kot pa s puško ustrelj.*

*H-rabrost lovcu je potrebna,
če na lov v džunglo gre,
sicer pa po naših hostah
mehko naj ima srce.*

*R-uševce je petelinček,
gorski vitez bojevit,
lov na njega je užitek,
kadar pleše razborit.*

*S-ol je parkljarjem potrebna,
lovčeva naj skrb le bo,
da v lovišču so solnice
založene s soljo.*

*Š-torklja ptica vse prekaša,
kljun zato močan ima,
da otroke z njim prinaša
staršem širnega sveta.*

*T-iger zver je krvoločna,
tam v Aziji živi,
včasih pa nam ga pokaže
tudi cirkus v Tivoli.*

*Z-latorog nekoč v Triglavu
gams čudežen je bil,
zdaj pa lovski dom v Ljubljani
kozlovo je to ime dobil.*

*Ž-ene naj ne godrnjajo,
kadar pojde mož na lov,
saj po lovu spet se vrne
razpoložen za vse domov.*

L. Z. Podjelovčan

Dober strelec

»Ali je danes praznik?«
»Zakaj?«
»Slavko je sklatil fazana.«

F. S.

Gleda v prihodnost

Vojak-lovec ni hotel na povelje
desetarja »puzati« (se plaziti). De-
setar zakriči: »Ali veš, zakaj se
učiš plazenja?«
»Zato, da bom znal drugo leto
zalezti srnjaka.«

F. S.

Žeja

Oktobrskega dne, ko je bilo še
precej toplo, jo primahamo lovci
po precej strmi poti do hrama.
Tu nas postreže gospodar z vi-
nom. Francelj, ki je bil najbolj
upehan, izpije prvi, drugi in tretji
kozarec, ne da bi se oddahnil. Ko

prime četrtega, ga vpraša Jože:
»No, ali je dobro?«
»Počakaj, da ga pošteno poku-
sim!«
F. S.

Krški »jagri«

Štirje zajci igrajo v grmu karte,
mlad zajec pa čepi na straži. Na-
enkrat poskoči in zavpije: »Be-
žimo, jagri gredo!« Zajčja starina
počasi dvigne glavo, pogleda in
reče: »Kar še eno vrzimo, saj so
krški.« (Pa brez zamere.)

F. S.

Smola

Stane po pogonu potoži lovcem:
»Ne vem, zakaj se me danes div-
jad že na daleč izogiblje; ne pri-
dem do strela.«
»Saj ni čudno,« pravi Marjan, »ko
imaš mačka, ki se ga zajci in fa-
zani boje.«

F. S.

»Ta dva je čuvaj, druge sem pa jaz...«